

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра обліку і оподаткування

На правах рукопису

КРОПИВНИЦЬКИЙ МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ

**ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИТРАТ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
САДОВСЬКА ІРИНА БОРИСІВНА,
доктор економічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 6
засідання кафедри обліку і оподаткування
від 04.12.2024 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Садовська І.Б.

ЛУЦЬК – 2024

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління
Кафедра обліку і оподаткування
Другий (магістерський) рівень
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

«27» вересня 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)
ЗДОБУВАЧУ ОСВІТИ**

Кропивницькому Миколі Олександровичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Організація і методика обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності підприємства

Керівник проекту (роботи) Садовська Ірина Борисівна, д.е.н., професор,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 04.12.2024 р.

3. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи (проекту) Метою даної роботи є розробка та систематизація науково-теоретичних підходів та практичного інструментарію щодо організації та методики обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності підприємства у сучасних умовах господарювання. Завдання роботи полягають у визначенні основних теоретико-методичних засад та прикладних аспектів обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності, а також розробці практичних рекомендацій щодо пошуку шляхів покращення обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності на підприємстві у сучасних умовах ведення господарської діяльності.

4. Дата видачі завдання 27.09.2023 р.

АНОТАЦІЯ

Кропивницький М.О. Організація і методика обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності підприємства.

У випускній кваліфікаційній роботі магістра розкрито основні теоретико-методичні та прикладні засади організації і методики обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності підприємства.

Метою дослідження є розробка та систематизація науково-теоретичних підходів та практичного інструментарію щодо організації та методики обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності підприємства у сучасних умовах ведення бізнесу.

У випускній кваліфікаційній роботі магістра досліджено теоретико-методичні засади обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності підприємства, зокрема визначено економічну сутність та класифікацію таких витрат, охарактеризовано міжнародний досвід їх облікового формування, а також інформаційне та нормативно-правове забезпечення їх обліку і контролю.

Подано економіко-організаційну характеристику діяльності базового підприємства, охарактеризовано облік витрат та формування собівартості продукції, а також проведено їх аналітичне дослідження протягом звітного періоду.

В роботі окреслено шляхи удосконалення організації і методики обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності, зокрема за допомогою застосування сучасних інформаційних технологій в частині раціоналізації процесу внутрішнього контролю таких витрат підприємства. Використано елементи маржинального аналізу в управлінні витратами від операційної діяльності підприємства. Елементи розроблених автором рекомендацій та пропозицій знайшли прикладне впровадження при формуванні облікової політики підприємства.

Прикладне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що розроблені у роботі рекомендації спрямовані на вдосконалення теоретико-методичних і прикладних засад обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності та можуть бути впроваджені в господарську діяльність суб'єктів господарювання з метою її оптимізації.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, організація і методика обліку, витрати від операційної діяльності, сучасні інформаційні технології, витрати підприємства.

SUMMARY

Kropyvnytskyi M.O. Organization and methodology of accounting and analytical provision of expenses from the operational activities of the enterprise.

The master's final qualification work reveals the main theoretical and methodological and applied principles of organization and methodology of accounting and analytical support of costs from the operating activities of the enterprise.

The purpose of the research is to develop and systematize scientific and theoretical approaches and practical tools for the organization and methodology of accounting and analytical support of costs from the operating activities of the enterprise in modern business conditions.

The master's final qualification work explores the theoretical and methodological principles of accounting and analytical support of costs from the operating activities of the enterprise, in particular, the economic essence and classification of such costs are determined, the international experience of their accounting formation is characterized, as well as information and regulatory and legal support for their accounting and control.

The economic and organizational characteristics of the basic enterprise are presented, the accounting of costs and the formation of the cost of products are characterized, and their analytical study is also conducted during the reporting period.

The work outlines ways to improve the organization and methods of accounting and analytical support for operating expenses, in particular through the use of modern information technologies in the rationalization of the process of internal control of such expenses of the enterprise. Elements of marginal analysis are used in the management of operating expenses of the enterprise. Elements of the recommendations and proposals developed by the author have found practical implementation in the formation of the accounting policy of the enterprise.

The applied significance of the obtained research results lies in the fact that the recommendations developed in the work are aimed at improving the theoretical, methodological and applied principles of accounting and analytical support for operating expenses and can be implemented in the economic activities of business entities in order to optimize them.

Keywords: accounting and analytical support, organization and methodology of accounting, operating expenses, modern information technologies, enterprise expenses.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИТРАТ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	13
1.1 Економічна сутність та класифікація витрат від операційної діяльності підприємства	13
1.2. Інформаційне та нормативно-правове забезпечення обліку і контролю витрат від операційної діяльності підприємства	18
1.3. Міжнародний досвід організації обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності підприємства.....	21
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИТРАТ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	27
2.1. Аналіз галузі та економіко-організаційна характеристика діяльності підприємства.....	27
2.2. Облік операційних витрат на підприємстві.....	31
2.3. Аналіз витрат від операційної діяльності підприємства.....	34
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИТРАТ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	39
3.1. Напрями покращення управління витратами від операційної діяльності підприємства	39
3.2. Маржинальний аналіз в управлінні витратами від операційної діяльності підприємства	45
3.3. Впровадження сучасних інформаційних технологій для раціоналізації процесу внутрішнього контролю витрат від операційної діяльності підприємства.....	49
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток в Україні ринкової економіки супроводжується набуттям підприємствами господарської самостійності і водночас виникненням жорсткої конкурентної боротьби між ними. Виживання підприємства в такому економічному середовищі вимагає створення ефективної системи управління. Ефективність управління значною мірою визначається змістом та якістю інформації про діяльність підприємства, яку надають бухгалтерський облік і економічний аналіз, зокрема, їх найважливіші підсистеми – облік і аналіз витрат. Тому передумовою створення на підприємстві адекватної ринковим умовам системи управління є організація управлінського обліку і аналізу витрат на методичних засадах, що забезпечать формування інформації, яка є корисною для менеджерів підприємства. Витрати підприємства є одним із найважливіших та трудомістких об'єктів обліку і аналізу. Від правильності їх визначення залежить точність розрахунку фінансового результату діяльності підприємства. Облік витрат повинен формувати інформацію для обчислення собівартості продукції (робіт, послуг), прогнозування майбутнього рівня витрат, прийняття оперативних управлінських рішень. Отже, обрана проблематика є актуальною для будь-якого підприємства, що здійснює виробництво продукції, виконує роботи або надає послуги.

Проблематику розробки теоретичних основ аналізу та управління витратами у господарській діяльності підприємств досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені: О. Байдик, Ф. Бутинець, К. Вілсон, С. Голов, Дж. Горріган, К. Друрі, Р. Ентоні, Г. Краюхін, К. Ларіонов, Л. Нападовська, С. Ніколаєва, О. Орлов, Є. Рясних, Л. Цимбалюк, А. Череп, М. Чумаченко тощо. У їх наукових публікаціях розглянуто проблематику вдосконалення і розвитку

системи управлінського обліку та аналізу виробничих витрат щодо формування надійної інформаційної бази для складання фінансової звітності та процесу управління підприємством. Особливе значення у дослідженні проблематики управлінського обліку операційних витрат в Україні належить: І. Белоусовій, С. Голову, Л. Нападовській, М. Пушкарю, М. Чумаченку, котрі здійснили значний внесок у дослідження проблем запровадження управлінського обліку операційних витрат в інформаційну систему підприємства, застосування та вирішення різних методів обробки інформації для прийняття рішень, планування, контролю та аналізу господарської діяльності. Проте, поряд з отриманими важливими науковими результатами щодо методики й організації обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності все ще залишається багато невирішених проблем, здебільшого галузевого характеру.

Метою випускного кваліфікаційного проєкту магістра є дослідження нормативно-правових засад та діючої теорії і практики формування обліково-аналітичного забезпечення операційних витрат підприємства, а також розробка рекомендацій щодо її удосконалення із врахуванням сучасних мінливих умов господарювання.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати комплекс **завдань**:

- визначення економічної сутності та складових операційних витрат як об'єкта обліку і управління, а також дослідження класифікації витрат підприємства відповідно до стадій облікової діяльності з метою структурування процесу побудови системи управлінського обліку на підприємстві;

- огляд діючого нормативно-правового поля щодо обліку та контролю витрат від операційної діяльності підприємства;

- характеристика основних фінансово-економічних показників функціонування, стану обліку витрат від операційної діяльності на базовому підприємстві в частині формування їх обліково-аналітичного виміру;

– характеристика організації контролю в управлінні витратами від операційної діяльності в частині оцінювання системи внутрішнього контролю на базовому підприємстві;

– удосконалення теоретико-методичних та прикладних засад організації обліково-аналітичного забезпечення управління витратами від операційної діяльності базового підприємства.

– розробка напрямів оптимізації системи контролю в управлінні витратами від операційної діяльності базового підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних засад щодо формування організації та методики обліково-аналітичного забезпечення та практики ведення обліку витрат від операційної діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є система операцій щодо організації і методики обліково-аналітичного забезпечення операційних витрат базового підприємства.

Матеріал дослідження. Для вирішення зазначених завдань було застосовано ряд методів теоретичного та емпіричного рівнів. Так, при дослідженні трактування поняття «операційні витрати» було застосовано методи теоретичного аналізу науково-літературних джерел, порівняння, синтезу та узагальнення. Метод теоретичного порівняння – для вдосконалення класифікації операційних витрат для підприємств базової галузі.

У процесі дослідження були використані загальнонаукові та спеціальні методи аналізу: спостереження, порівняння, вимірювання, аналіз, взаємопов'язане вивчення господарських процесів, графічні та економіко-математичні методи тощо.

З метою формування вірного судження про результати господарської діяльності базового підприємства у досліджуваному періоді, було використано такі методи як спостереження. Для здійснення аналізу основних економічних індикаторів, показників фінансової стійкості та ліквідності базового підприємства було застосовано аналітико-статистичний метод, математичні

методи обробки кількісних даних, метод порівняння та аналізу. У процесі збору, систематизації й обробки інформації застосовано методи індукції та дедукції, аналізу та синтезу, розрахунково-аналітичний метод, статистичні методи тощо.

При розробці рекомендацій із удосконалення обліку та контролю в управлінні операційними витратами на базовому підприємстві було використано такі методи як, діалектичний, систематизації та узагальнення.

Теоретичною і методичною основою випускної кваліфікаційної роботи магістра є чинні законодавчі акти та нормативно-правові документи, що регламентують діяльність базового підприємства та порядок обліку в них, наукові джерела (монографічні праці, наукові статті, доповіді вітчизняних і зарубіжних вчених з питань дослідження обліку та контролю в управлінні операційними витратами; матеріали науково-практичних конференцій і семінарів); офіційні документи (нормативні документи України та інших країн світу з питань обліку та контролю операційних витрат, офіційні матеріали органів законодавчої та виконавчої влади); статистичні джерела (фінансова, управлінська й статистична звітність суб'єктів господарювання України); довідкові та інформаційні видання національних і міжнародних професійних бухгалтерських і аудиторських організацій, Internet-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних засад й удосконаленні на цій основі організації і методики обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності підприємства.

У процесі дослідження отримано наукові результати, що визначають елементи його наукової новизни.

Набуло подальшого розвитку:

- проведення розрахунку точки беззбитковості та беззбиткового обсягу реалізації для основних груп готової продукції базового підприємства, маржинального аналізу, результати якого надають можливість реалізувати

комплекс важливих управлінських завдань та розробити дієві пропозиції щодо перспективного прогнозування результатів господарювання базового підприємства, сформованих на основі аналітичних можливостей математичних залежностей між собівартістю, обсягом виробництва та прибутковістю його функціонування;

- обґрунтування доцільності впровадження та необхідності використання в обліковій діяльності спеціалізованих обліково-аналітичних програмних продуктів, які, на відміну від стандартних офісних програм, не лише надаватимуть можливість забезпечення реалізації облікового процесу на якісно вищому оперативному рівні, але й на основі даних, що зібрані і систематизовані в обліковій системі, забезпечать їх аналізування та формування результативної інформації в зручному та легкому для сприйняття управлінським персоналом форматі;

- розробка пропозицій щодо формування підходу, який передбачає інтеграцію цифрових інструментів (ERP-систем) в процесно-орієнтоване управління витратами, що дозволяє здійснювати функціональний аналіз витрат в режимі реального часу, підвищуючи ефективність використання ресурсів підприємства та забезпечуючи їхній оптимальний розподіл за напрямками діяльності.

- розробка елементів теоретико-методичної моделі, яка поєднує можливості ERP-систем, хмарних платформ обліку та аналітичних інструментів у єдину інтегровану систему, що дозволяє оптимізувати управління операційними витратами через автоматизацію збору, обробки та аналізу даних, забезпечуючи прозорість процесів і виявлення прихованих резервів для зниження операційних витрат.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені у випускній кваліфікаційній роботі магістра методичні підходи й одержані результати мають теоретичне і практичне значення для удосконалення обліку та контролю в управлінні операційними витратами підприємства. Результати випускного

кваліфікаційного проєкту магістра впроваджені у практику господарювання базового підприємства (довідка про впровадження від 25.11.2024 р.).

Вважаємо, що практична реалізація розроблених нами рекомендацій забезпечить підвищення точності, оперативності та адаптивності управління витратами від операційної діяльності, що є вирішальним для стійкого розвитку підприємств в умовах динамічного бізнес-середовища.

Апробація результатів та публікації. Основні положення випускного кваліфікаційного дослідження доповідалися, обговорювалися та отримали позитивне схвалення на VII Міжнародній науково-практичній конференції молодих науковців, здобувачів освіти «Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування» (21 листопада 2024 р., м. Луцьк).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИТРАТ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та класифікація витрат від операційної діяльності підприємства

Економічна сутність витрат як економічної категорії полягає у їхній особливій ролі як ключового показника, що відображає процес споживання ресурсів для досягнення економічних цілей підприємства. Також витрати – це обсяги матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функціонування підприємства, його виробничих та невиробничих процесів. Саме через витрати підприємства реалізують свої стратегічні та операційні завдання, використовуючи різні ресурси з метою створення продукції, надання послуг чи здійснення інших форм діяльності, що генерують дохід. В практичному аспекті дана категорія охоплює як прямі грошові видатки, так і вартісну оцінку витраченого часу, праці та інших ресурсів, які задіяні у виробничих процесах.

Витрати – це також спосіб вимірювання економічної ефективності діяльності, оскільки їхній розмір прямо впливає на рівень прибутковості. Відповідно, зростання витрат може свідчити про інтенсивне використання ресурсів або ж про низький рівень ефективності бізнес-процесів, що потребує корекції для уникнення зайвих витрат і втрат прибутку. Економічна сутність витрат також проявляється у їхньому впливі на цінову політику підприємства. Саме на основі витрат формується ціна продукції або послуги, а отже, і конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Тому оптимізація витрат є важливим аспектом у забезпеченні економічної стійкості підприємства, оскільки скорочення витрат дозволяє збільшувати рентабельність і знижувати собівартість продукції.

Крім того, витрати виступають інструментом управління та планування діяльності підприємства. Розуміння структури витрат дозволяє керівництву приймати зважені рішення, обирати найбільш вигідні стратегії розвитку та знижувати економічні ризики. Відтак, витрати, як економічна категорія, відображають процес виробництва і є індикатором ефективності витрачання ресурсів на різних етапах. А управління витратами дозволяє не лише знижувати поточні видатки, але й забезпечувати стратегічні переваги підприємства.

На практиці існує достатня різноманітність підходів щодо розуміння категорії «витрати» різними науковцями та практиками (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Аналіз сучасних наукових підходів до визначення витрат як економічної категорії

Автор	Визначення поняття «витрати»
Бутинець Ф. Ф.	«Витрати – це спожиті ресурси або гроші, які необхідно заплатити за товари, роботи і послуги» [6]
Волкова І. А.	«Витрати – це важливий елемент відтворювального процесу первинної ланки, що відтворює у собі витрати підприємства на всі спожиті ресурси на виробництво продукції» [7].
Грещак М. Г., Коцюба О. С.	«Витрати – це обсяг використаних ресурсів підприємства у грошовому вимірнику для досягнення певної мети» [11].
Климко Г. Н., Нестеренко В. П.	«Витрати – Обсяг використаних ресурсів підприємства у грошовому вимірі для здійснення господарської діяльності» [34].
Кудлак В. Я., Мессарош А. В.	«Витрати – це спожиті у грошовому вимірі ресурси (трудові, матеріальні, нематеріальні і фінансові) для досягнення підприємством певної мети (в основному, для виробництва і реалізації товарів і послуг)» [23].
Лень В. С.	«Витрати – це матеріальні і грошові кошти, витрачені з метою їх повернення у збільшеній кількості, тобто з метою одержання доходу» [27].
Любар О. О., Григораш М. В.	«Витрати – це сукупність факторів, що мають вплив на діяльність підприємства і в майбутньому призводять до зменшення економічних вигід» [29].
Пушкар М. С.	«Витрати – це сума спожитих на виробництві товарів, робіт і послуг факторів виробництва (ресурсів)» [40].
Семчук І. В., Мазур В. Г.	«Витрати – це вартісне вираження абсолютної величини споживаних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети» [45].
Череп А. В.	«Витрати – це явні, (фактичні, розрахункові) витрати підприємства, що спрямовуються на виробництво продукції» [54].

Як бачимо, існує значна кількість підходів до розуміння дефініції витрат, які мають чимало спільного між собою, але водночас і відрізняються за окремими сутнісними аспектами. Тому на основі опрацьованих підходів запропонуємо власне розуміння даної економічної категорії. Витрати – це економічно виражений обсяг використаних у бізнес-процесах ресурсів підприємства, який безпосередньо спрямовується на створення нової вартості, забезпечення функціонування та досягнення стратегічних цілей суб'єкта господарювання і водночас відображає рівень ефективності його господарської діяльності через функціональний баланс між вкладеними засобами та отриманими результатами.

Втім, для кращого розуміння сутності витрат необхідно забезпечити їх класифікаційний розподіл на окремі елементи відповідно до цілей їх застосування. При цьому функціональна необхідність класифікації витрат визначається потребою у структурованому підході до управління ресурсами підприємства, що дозволяє точно оцінити ефективність його діяльності. Саме класифікація дає змогу розподілити витрати за різними ознаками, що полегшує аналіз, планування, контроль та прогнозування фінансових показників в процесі здійснення облікової діяльності.

Зокрема, розподіл витрат на постійні та змінні допомагає зрозуміти залежність загальних витрат від обсягу виробництва, а їх поділ на прямі та непрямі витрати забезпечує можливість точно обчислити собівартість продукції. Таким чином, приходимо до висновку, що насправді класифікація виступає основою для розробки ефективних управлінських рішень, оскільки дозволяє оптимізувати структуру витрат та зменшити їхній обсяг, наслідком чого є підвищення рентабельності та конкурентоспроможності підприємства в умовах ринку.

Крім того, класифікація витрат є необхідною для покращення обліку та аналітичного забезпечення управлінських рішень, оскільки вона спрощує процес визначення пріоритетів у використанні ресурсів. Завдяки чіткому розподілу витрат за категоріями, керівництво підприємства може більш детально

оцінювати кожен елемент витратної структури, виявляти резерви для скорочення витрат і визначати шляхи для оптимізації фінансових процесів. Так, розмежування витрат на виробничі та невиробничі, адміністративні та збутові дозволяє контролювати не лише собівартість продукції, але й загальні витрати підприємства. Відповідно, класифікація витрат виступає у якості функціонального інструменту, який підвищує прозорість витратної структури та забезпечує основу для довгострокового планування та стратегічного розвитку бізнесу (рис. 1.1).

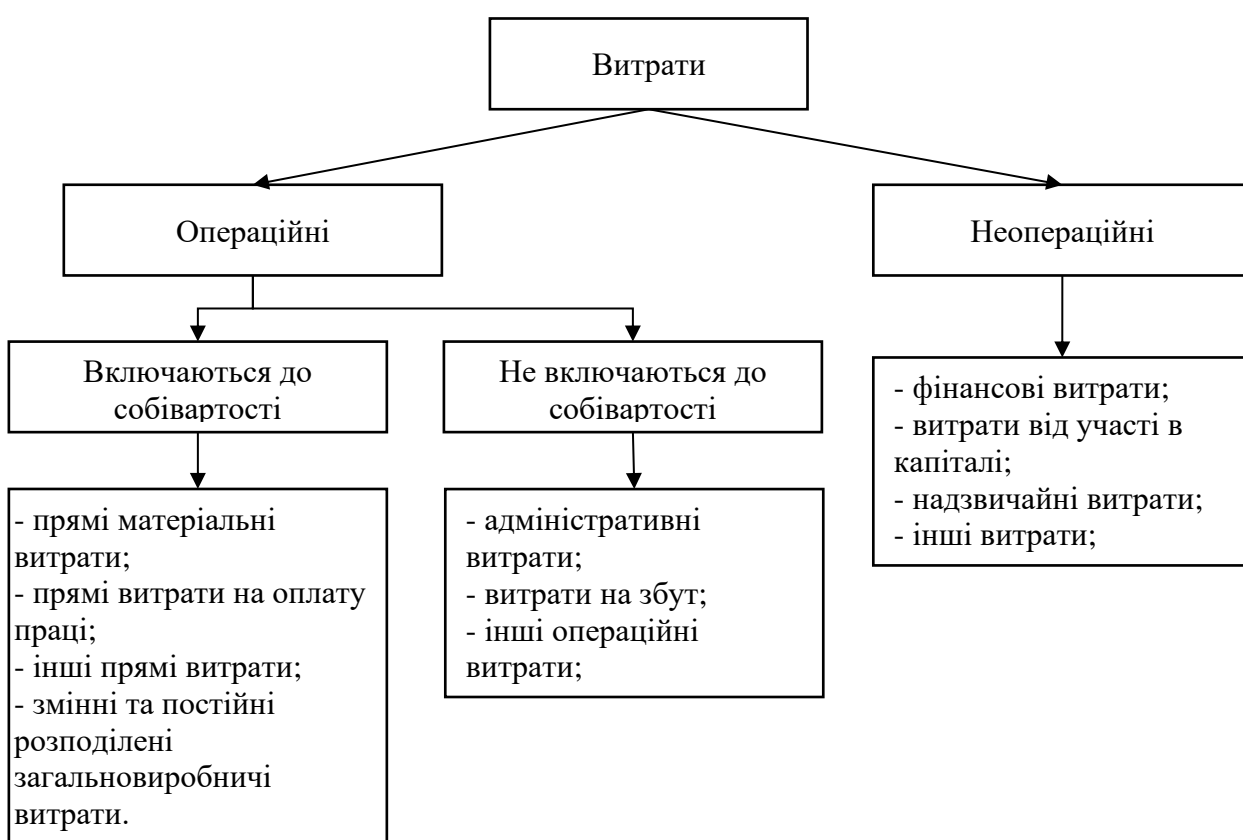

Рис. 1.1. Класифікація витрат згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»

Примітка: узагальнено на основі джерела [33]

Як бачимо, Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» визначає порядок визнання, складу і класифікації витрат для українських підприємств на основі регулювання відображення витрат у фінансовій звітності. Специфічною особливістю цього стандарту є деталізація

підходів щодо розподілу витрат на операційні, фінансові, інші звичайної діяльності та надзвичайні. Такий розподіл спрямований на забезпечення прозорості обліку, відображення реальної структури витрат та узгодження національних облікових принципів із міжнародними стандартами, такими як МСФЗ.

Втім, необхідно зазначити, що підходи до класифікації витрат можуть відрізнятися за різними стандартами у зв'язку і різними підходами до фінансової звітності, цілей обліку та вимог користувачів звітності. Зокрема, міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) орієнтовані на глобальних інвесторів і мають на меті забезпечити порівнянність фінансових даних між різними країнами. Саме тому класифікація витрат за даним підходом є більш гнучкою. Натомість національні стандарти, такі як П(С)БО, враховують специфіку української економіки, регулятивні вимоги законодавства та потреби державних органів. Варто зазначити, що такі відмінності з одного боку забезпечують адаптацію звітності до конкретного середовища, а з іншого – обмежують її універсальність.

Таким чином, приходимо до висновку щодо важливості розуміння витрат як основного елементу, що формує фінансову стабільність та ефективність підприємства. Економічна сутність витрат відображає їхню роль у забезпеченні виробничих процесів і досягненні економічних цілей, а класифікація дозволяє систематизувати витрати за характером, джерелами, впливом на собівартість продукції та іншими критеріями. Така структура забезпечує підприємству можливість глибокого аналізу витратної бази, що є основою для оптимізації витрат, зменшення собівартості продукції та підвищення рентабельності.

При цьому класифікація витрат дає змогу керівництву підприємства оцінювати вплив окремих витрат на загальний фінансовий стан, ідентифікувати резерви для скорочення витрат і підвищення ефективності. При цьому розмежування операційних витрат за функціональними і економічними ознаками дозволяє не тільки поліпшити обліковий процес, а й підвищити конкурентоспроможність через гнучкіші фінансові підходи.

1.2. Інформаційне та нормативно-правове забезпечення обліку і контролю витрат від операційної діяльності підприємства

Здійснення обліку витрат підприємства потребує обов'язкового використання нормативних джерел інформації та постійного стеження за прийняттям та введенням в дію нових законодавчих актів, оскільки законодавство нашої країни зазнає постійних змін та доповнень, що впливає на порядок ведення обліку та діяльність підприємств (установ, організацій).

Достовірна облікова й аналітична інформація про виробничі витрати, сформована в єдиній інформаційній системі, має бути основою для підготовки і прийняття управлінських рішень на всіх рівнях управління виробництвом, тобто відповідати головним вимогам до бухгалтерського обліку в умовах ринкових відносин.

Витрати, що включаються до собівартості продукції, визнаються П(С)БО 16 «Витрати», яке визначає методичні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності, а також визначає основи організації їх обліково-аналітичного процесу.

Для забезпечення ефективної організації обліку витрат за результатами здійснення господарської діяльності підприємства необхідно керуватися комплексом таких нормативно-правових актів:

- Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»;
- Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій;

Для регламентування обліку витрат за елементами передбачено наступні нормативні джерела:

- для обліку матеріальних витрат – П(С)БО 9 «Запаси»;
- для обліку витрат на амортизацію – П(С)БО 7 «Основні засоби»;
- для обліку витрат на оплату праці – Закон України «Про оплату праці» № 108 від 24.03.95 р. (зі змінами та доповненнями), П(С)БО 26 «Виплати працівникам»;

- для обліку витрат на соціальне страхування – Законом України «Про єдиний соціальний внесок»;

- для обліку інших витрат операційної діяльності – П(С)БО 16 «Витрати» [24].

Необхідно зауважити, що облікова система визначається змістом облікової політики, формою бухгалтерського обліку та способом обробки обліково-економічної інформації. Зміст облікової політики в Україні регламентований нормативними документами, що передбачають порядок обліку тих чи інших господарських операцій. Важливе значення для організації обліку витрат має правильність і точність визначення її організаційно-технічних аспектів та методики обліку в Наказі про облікову політику. Основні положення щодо обліку витрат, які мають бути визначені в вищевказаному документі, згруповано нами схематично (рис. 1.2).

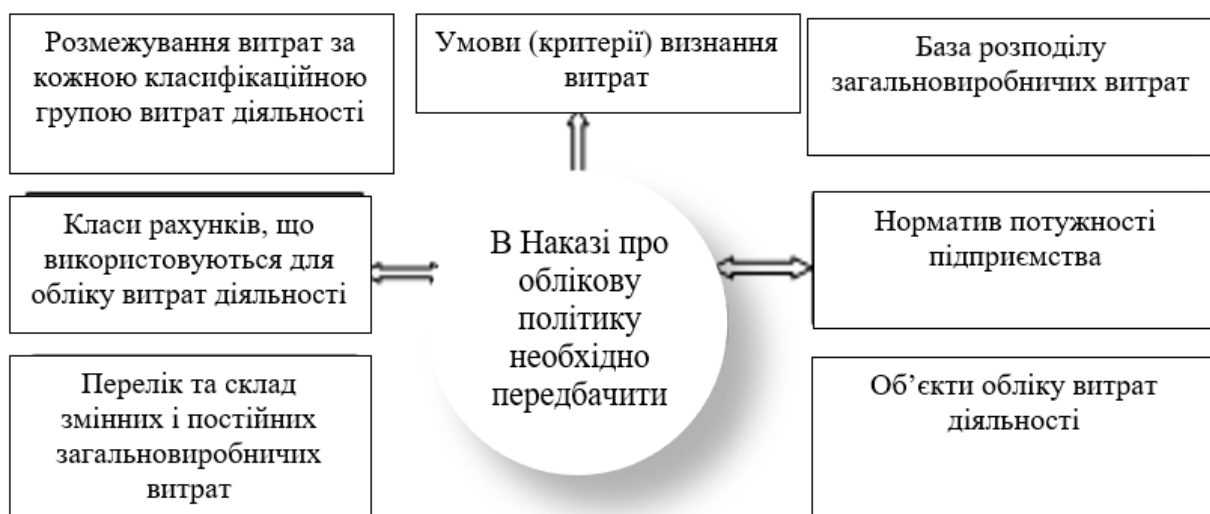

Рис. 1.2. Основні положення щодо обліку витрат, що мають бути врегульовані в Наказі «Про облікову політику»

Примітка: власні узагальнення

Водночас, кожен господарюючий суб'єкт визначає власні правила економічної політики в сфері формування витрат на виробництво через систему внутрішніх документів.

Облікова політика підприємства має значний вплив на фінансово-економічні показники його діяльності та на суму сплачуваних підприємством податків, для яких базою оподаткування є прибуток.

Отже, одним із важливих моментів раціональної організації обліку витрат є правильність формування облікової політики підприємства, яка визначає теоретичні та методичні аспекти накопичення, групування, узагальнення та відображення інформації про витрати в обліку та вплив її на фінансові результати підприємства.

Правові основи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності визначені Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», а також прийнятими П(С)БО в Україні. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» є базовим законом в сфері бухгалтерського обліку. Саме в відповідності до цього Закону розробляються нормативно-правові акти, які регулюють діяльність бухгалтерії, визначають принципи її роботи [24].

На нашу думку, необхідно звернути увагу на деякі недоліки П(С)БО 16 та методичних рекомендацій: некоректність у визначенні постійних та змінних витрат, виробничої потужності, а також відсутність одиниці її вимірювання.

Відповідно до п. 16 П(С)БО 16 до змінних загальновиробничих витрат належать витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності. До постійних загальновиробничих витрат відносяться витрати на обслуговування і управління виробництвом що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності [45].

Ведучи облік доходів і витрат підприємства бухгалтерія спирається на «Інструкцію про використання плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій» [29]. Дана Інструкція встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення інформації методом подвійного запису

про надходження і наявність активів, факти фінансово-господарської діяльності, відображається інформація про доходи і витрати підприємства.

На нашу думку, організація обліку виробничих витрат не залежить від форм власності і організаційно-правових форм діяльності господарюючих суб'єктів, а більшою мірою визначається особливостями технології та організації виробництва, характером продукції, що випускається.

Відповідно до прийнятої на підприємстві класифікації витрат організовується й їх облік: кожної групи на окремому субрахунку до рахунку 23 «Виробництво». Аналітичний облік витрат у розрізі статей доцільно організовувати залежно від потреби управління витратами. Насамперед на рахунку 23 «Виробництво» ведуть облік прямих витрат. Загальновиробничі витрати включаються до виробничої собівартості продукції. Склад загальновиробничих витрат визначено у П(С)БО 16 «Витрати», а їх облік здійснюється на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» [55, с. 23-25].

Підсумовуючи необхідно зробити висновок, що облік витрат виробництва на вітчизняних підприємствах регламентується рядом нормативних актів, але у зв'язку із перманентним реформуванням бухгалтерського обліку в Україні вони містять спектр недоліків. Тому організація обліку витрат на виробництво та їх нормативно-правове забезпечення потребують подальшого детального вивчення і удосконалення з метою прийняття ефективних та оперативних управлінських рішень для досягнення максимально можливого результату господарювання в реаліях сучасності.

1.3. Міжнародний досвід організації обліково-аналітичного забезпечення витрат від операційної діяльності підприємства

Забезпечення ефективного організації обліку витрат підприємств неможливе без належного врахування зарубіжного досвіду його організації. Це обумовлюється тим, що багато розвинених країн застосовують ефективні моделі

обліку та аналізу витрат, що відповідають сучасним викликам ринку в контексті глобалізації та цифровізації. Тому вивчення їхніх підходів може допомогти українським підприємствам інтегрувати ефективні інструменти управління витратами, а також підвищити точність і оперативність облікових процесів.

З іншого боку, міжнародний досвід дозволяє належним чином адаптувати методи обліку витрат до стандартів і вимог глобального ринку, що сприяє покращенню інвестиційної привабливості та полегшує доступ вітчизняних підприємств до зовнішніх ринків. Крім того, зарубіжні підходи зазвичай пропонують інноваційні методи аналізу витрат, пов'язані із використанням цифрових технологій, бізнес-аналітики та автоматизації облікових процесів, що дозволяє оптимізувати витрати та забезпечити належний рівень прозорості облікової звітності. Тому, дослідження іноземного досвіду сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств та забезпечує основу для вдосконалення національних підходів щодо обліку і аналізу витрат підприємства.

Необхідно зазначити, що українські підходи до організації обліку витрат відрізняються від зарубіжних у зв'язку із специфікою економічного середовища, різною нормативно-правовою базою, а також через історичний розвиток облікової системи. Зокрема, в Україні облік витрат значною мірою орієнтований на національні стандарти (П(С)БО), які регулюють класифікацію та відображення витрат і враховують місцеві особливості економіки. Зарубіжні ж системи, особливо у країнах з розвинутою ринковою економікою, орієнтовані на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), які надають більше гнучкості та адаптивності для різних умов господарювання. Крім того, в Україні процес цифровізації обліку є менш розвиненим порівняно із закордонними підприємствами, які активно використовують аналітичні платформи та автоматизовані облікові системи з метою підвищення ефективності управління витратами.

Відповідно, для врахування конкретних та суттєвих відмінностей в організації облікового процесу відносно витрат підприємства необхідно визначити специфіку їх обліку в окремих розвинених країнах світу (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Порівняльні особливості обліково-аналітичного забезпечення
операційних витрат підприємства у країнах ЄС

Країна	Специфіка обліково-аналітичного забезпечення витрат
Великобританія	облікове забезпечення витрат орієнтоване на МСФЗ із акцентом на прозорість і ефективність облікових процесів. Популярними є методи обліку витрат за центрами відповідальності, що дозволяють ефективно контролювати витрати в різних підрозділах. Британські компанії активно використовують управлінський облік та автоматизовані системи для поліпшення аналітики та прийняття рішень.
Італія	обліково-аналітичне забезпечення має акцент на бухгалтерський облік, пов'язаний із нормативними вимогами, хоча поступово адаптується до стандартів МСФЗ. Характерною є увага до обліку витрат виробництва, особливо у малих та середніх підприємствах. Аналітика витрат часто поєднана із процесом бюджетування, а також із контролем витрат на всіх етапах виробництва, що сприяє підтримці стабільності бізнесу.
Нідерланди	облікове забезпечення спрямоване на гнучкість та адаптивність в контексті міжнародних ринків. Нідерландські компанії активно використовують системи управління витратами, такі як Activity-Based Costing, які дозволяють аналізувати витрати за видами діяльності. Присутня орієнтація на аналіз витрат за функціями та інноваційні підходи до бюджетування.
Німеччина	облік витрат характеризується структурованістю і орієнтований на детальний облік витрат у виробництві. Популярним є метод обліку за нормативними витратами, що дозволяє контролювати відхилення та оптимізувати ресурси. Німецькі компанії приділяють увагу точному розрахунку собівартості та впровадженню управлінського обліку для підвищення якості аналізу витрат.
США	облікове забезпечення зосереджене на стандартах GAAP, а також на гнучких управлінських підходах до обліку витрат. Американські компанії широко застосовують інноваційні методи аналізу – Activity-Based Costing та Cost-Volume-Profit Analysis. Застосування автоматизованих систем для управління витратами сприяє точності обліку та зниженню операційних витрат, підвищуючи загальну конкурентоспроможність.
Японія	облік витрат має специфіку, пов'язану з концепцією кайдзен (постійного вдосконалення) і тісним зв'язком між обліком і виробничими процесами. Метод обліку витрат на основі цільового управління дозволяє знижувати витрати на етапі проектування продукції. Японські компанії приділяють увагу контролю витрат та оптимізації ресурсів, орієнтуючись на високу якість і ефективність.

Примітка: систематизовано на основі джерел: [61; 62; 64; 65]

Якщо оцінювати основні відмінності між існуючими Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) та Національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО) України у сфері обліково-аналітичного забезпечення операційних витрат суб'єктів господарювання, то необхідно зазначити, що вони обумовлені різними підходами до обліку та

специфікою користувачів фінансової інформації. При цьому МСФЗ є орієнтованими на глобальні ринки і забезпечують універсальність звітності, тоді як П(С)БО більше відображаючи специфіку національної економіки України. В конкретному аспекті можна виділити наступні відмінності:

1. Визначення та класифікація витрат. МСФЗ, зокрема стандарт IAS 1 «Подання фінансової звітності», дозволяє підприємствам обирати метод класифікації витрат: за їхньою природою або функцією (в залежності від того, як витрати сприяють створенню доходу). Це надає суб'єкта господарювання більше гнучкості та сприяє більш зрозумілому відображенню операційних витрат. Натомість П(С)БО вимагає поділу витрат за напрямками діяльності – адміністративні, витрати на збут тощо, що створює більш жорстку їх структуру, яка не завжди дозволяє адаптувати облік до специфіки господарської діяльності підприємства.

2. Визнання витрат. МСФЗ керуються принципом суттєвості та пріоритетом економічної суті над формою, що дозволяє відображати операційні витрати у той момент, коли вони економічно впливають на підприємство, а не обов'язково у момент здійснення грошових операцій. Це забезпечує більш реалістичну оцінку фінансового стану суб'єкта господарювання. Натомість у П(С)БО основним критерієм виступає наявність документального підтвердження витрат, що робить підхід більш формальним і менш адаптивним до ринкових реалій.

3. Функціональні підходи щодо аналітичного забезпечення. МСФЗ орієнтовані на інтеграцію облікових даних з аналітикою, дозволяючи використовувати дані у розрізі сегментів бізнесу (IFRS 8 «Операційні сегменти»), що є особливо корисним для великих підприємств з розвинутою структурою та які займаються різноманітними видами господарської діяльності. Це забезпечує формування більш глибокої аналітичної звітності, яка дозволяє керівництву приймати зважені рішення на основі реальних даних про витрати. П(С)БО ж обмежує такий підхід, орієнтуючись здебільшого на загальні

показники без детальної сегментації, що знижує гнучкість у стратегічному плануванні та аналізі.

4. У МСФЗ значна увага приділяється обліку ризиків, пов'язаних з операційними витратами, зокрема відображенню резервів під очікувані витрати та зобов'язання. Зокрема, такі стандарти, як IAS 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання і активи», дозволяють відображати резерви для покриття очікуваних майбутніх витрат. В П(С)БО формування резервів регламентоване більш жорсткими вимогами і менш адаптоване до прогнозування непередбачуваних витрат.

Загалом необхідно відзначити, що МСФЗ орієнтовані на забезпечення користувачів звітності релевантною та достовірною інформацією, спрямованою на покращення аналітичних можливостей та гнучкості в управлінні операційними витратами. Національний П(С)БО при цьому в основному орієнтований на підтримку формального підходу із акцентом на чітке документальне підтвердження витрат, що підходить для звітності в межах національного регулювання, але може обмежувати адаптивність компаній до динамічних ринкових умов.

Також можна відзначити ряд основних стандартів МСФЗ, що регулюють облікове забезпечення операційних витрат підприємства. Зокрема, до їх числа відносять:

– IAS 1 «Подання фінансової звітності» – даний стандарт регулює порядок відображення витрат у фінансовій звітності, дозволяючи класифікацію за функцією (собівартість продажів, адміністративні витрати тощо) або за природою (зарплата, матеріали). Це забезпечує функціональну гнучкість у поданні інформації, залежно від специфіки діяльності підприємства та галузі, у якій воно працює;

– IAS 2 «Запаси» – визначає порядок оцінки витрат, пов'язаних із придбанням, зберіганням та виготовленням запасів. Стандарт передбачає методи оцінки, такі як FIFO або середньозважена вартість, що дозволяють точно обчислити собівартість продукції;

– IAS 16 «Основні засоби» – регулює витрати на придбання, утримання та амортизацію основних засобів. Витрати, які збільшують майбутні економічні вигоди, капіталізуються, інші ж визнаються витратами періоду;

– IAS 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та активи» – цей стандарт охоплює витрати на створення резервів для покриття зобов'язань або ризиків (наприклад, гарантійні зобов'язання), що дозволяє підприємствам заздалегідь оцінювати можливі витрати;

– IAS 38 «Нематеріальні активи» – стандарт стосується витрат на розробку та впровадження нематеріальних активів, таких як патенти чи ліцензії. Також даний стандарт дозволяє капіталізацію витрат на активи, що приносять економічні вигоди в майбутньому [63].

Таким чином, приходимо до висновку, що використання гнучких та адаптивних методів обліку витрат, зокрема таких як облік за центрами відповідальності, Activity-Based Costing та Target Costing, що застосовуються іноземними компаніями, дозволяє підприємствам більш ефективно управляти наявними ресурсами та забезпечувати скорочення витрат. При цьому інтеграція цифрових технологій у процес обліку, що широко застосовується підприємствами країн ЄС, США та Японії, забезпечує вищий рівень точності та оперативності аналітики, на основі чого здійснюється ухвалення стратегічних рішень. Такий підхід є особливо важливим для тих підприємств, що працюють у динамічних ринкових умовах. Зарубіжні підходи демонструють значний потенціал для підвищення конкурентоспроможності підприємств завдяки оптимізації витрат і вдосконаленню управлінської інформації. Тому можна стверджувати, що запровадження подібних підходів в Україні може забезпечити ефективніше управління витратами і відповідність міжнародним стандартам звітності.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИТРАТ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз галузі та економіко-організаційна характеристика діяльності підприємства

Необхідно зауважити, що XXXXXXXX є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахунковий рахунок в банку, веде господарську діяльність відповідно до статуту в межах діючого законодавчого поля.

Основними напрями діяльності базового підприємства є спеціалізовані будівельні роботи, будівельно-монтажні роботи, виготовлення металоконструкцій та виробів із ДСП, пластику, скла для забезпечення та супроводу таких робіт, а також виготовлення інших спеціальних конструкцій для виконання монтажних робіт з метою проведення рекламної діяльності, реалізації рекламних послуг тощо.

Виробничі підрозділи базового підприємства працюють з металом, дротом, ДСП, пластиком, склом. Виробнича структура базового підприємства включає сукупність всіх виробничих підрозділів. XXXXXXXX характеризується цеховою виробничою структурою, тобто основним виробничим підрозділом є цех.

Щодо аналітичного дослідження галузі діяльності базового підприємства, зауважимо, що у зв'язку із обмеженістю відповідної статистичної інформації, нами здійснено аналізування сучасного стану виробництва та реалізації продукції із пластичних мас та інших супутніх виробів із пластмас для широкого вжитку, оскільки вважаємо дану виробничу діяльність максимально-наближеною до тієї, що здійснює базове підприємство.

Зокрема за результатами аналізу виявлено, що за 2016 – 2021 рр. питома вага виробництва пластмасових виробів в сукупному промисловому виробництві Волинської області зросла з 4,1 % до 6,9 %, тобто на 2,8 відсоткових пункти.

Беззаперечно, що таке зростання не можна визначити, як стрімке, проте воно свідчить про поступове нарощування виробничих потужностей лідируючими виробниками регіону.

Зауважимо, що виходячи із даних, які офіційно надає статистична служба у Волинській області, ми маємо змогу провести аналізування виключно усієї сукупності виробів із пластмас (в тому числі іншої неметалевої мінеральної продукції), без можливості виокремлення показників щодо виробництва пластмасових ящиків (та супутньої до них продукції із пластичних мас) у довоєнний період.

Питома вага прибуткових підприємств, що забезпечують виробництво продукції із пластикових мас, а також іншої неметалевої мінеральної продукції в досліджуваному регіоні також зростає. Зокрема, за даними Управління статистики у Волинській області, лише за неповний календарний рік, а саме січень – червень 2021 р. порівняно із 2020 р. питома вага прибуткових підприємств досліджуваної галузі зросла з 72,2 % до 90,0 % (тобто на 17,8 відсоткових пункти). Відповідно до офіційних статистичних даних, кількість прибуткових підприємств в досліджуваній галузі на Волині за 2020 – 2021 рр. зросла на 93,3 %, а збиткових за аналогічний період – зменшилась на 24,7 % (зауважимо, що починаючи із 2022р. офіційні статистичні дані є недоступними відповідно до вимог та потреб національної безпекової ситуації).

За результатами аналізу у Волинській області виявлено тенденцію до зменшення динаміки формування індексу промислової продукції щодо виробництва пластмасових виробів та іншої неметалевої мінеральної продукції у 2020 – 2021 рр на 6,6 відсоткових пункти, що є свідченням зниження виробничих потужностей у досліджуваному періоді.

Основні господарсько-економічні показники діяльності базового підприємства за 2021 – 2023 роки наведено у додатку А (табл. А.1).

За результатами аналізу табл. А.1 встановлено, що виручка від реалізації продукції у 2022 р. зросла на 170,7 %, а в 2023 р. зросла на 190,2 %. Чистий

прибуток у 2023 р. зріс на 317,2 %. Ріст цих показників обумовлений розширенням ринків збуту, зростанням обсягів продаж, та ростом собівартості.

Собівартість продукції та послуг теж зросла у 2022 р. на 137,5 % і в 2023 р. на 148,6 %. Це обумовлено збільшенням ціни на сировину, зокрема на метал.

Власний капітал збільшився у 2022 р. на 154,3%, а в 2023 р. на 211,6 %. Це відбулося завдяки спрямуванню частини прибутку у власний капітал.

Основні господарсько-економічні показники XXXXXXXX за досліджуваній період зросли, що свідчить про раціональне використання ресурсів підприємства та ефективне управління ними.

За результатами аналізу динаміки показників щодо оцінювання фінансових результатів діяльності базового підприємства за 2021 – 2023 рр. (дод А., табл. А.4) виявлено зменшення кредиторської заборгованості, що свідчить про зростання вдаль формування кредитної полвтики. Ріст показників рентабельності є позитивною динамікою і свідчить про ефективне функціонування підприємства.

За результатами аналізу виявлено, що всі показники фінансових результатів діяльності базового підприємства зросли (дод. А, табл. А.4, рис. А.1).

Збільшення адміністративних витрат пов'язане із збільшенням адміністративного персоналу, який є відповідальним за формування позитивного іміджу компанії, просування готової продукції, та пошук і формування нових ринків збуту. Збільшення доходів та витрат пов'язано з розширенням діяльності, виходом на нові ринки збуту та збільшенням обсягів реалізації.

Результати аналізу дозволяють зробити нам комплекс висновків (дод. А, табл. А.2):

– загальна сума активів збільшилася на 130 % в 2022 році і на 71,5 % в 2023 році. Це збільшення відбулося за рахунок значного збільшення у 2021 році оборотних активів (на 163,6 %) і необоротних активів у 2023 р. (на 132,9 %).

– при аналізі пасивів підприємства слід відмітити, що зобов'язання підприємства зменшилися на 27,1 %. Поточні зобов'язання у відсотковому співвідношенні зменшилися колосально.

– враховуючи всі покращення в структурі можна відзначити поліпшення якості балансу.

Динаміку показників фінансової стійкості XXXXXXXX за 2021 – 2023 рр. наведено в табл. А.3 (дод. А). Встановлено, що фінансова стійкість XXXXXXXX за досліджуваний період покращилась. В 2021 році базове підприємство використовувало консервативну політику фінансування активів, за якої всі необоротні активи та частину оборотних фінансувалися за рахунок власного капіталу.

Таблиця 2.1

Динаміка показників ділової активності XXXXXXXX за 2021 – 2023рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022/ 2021	2023/ 2022	2023 /2021
	1	2	3	4	5	6
А						
Фондовіддача	3,356	4,581	4,058	1,224	-0,523	0,702
Коефіцієнт загальної оборотності капіталу	1,422	1,598	1,606	0,176	0,008	0,184
Коефіцієнт оборотності мобільних засобів	2,467	2,454	2,657	-0,014	0,204	0,190
Коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних коштів	3,764	4,114	4,736	0,350	0,622	0,972
Середній термін обороту матеріальних оборотних коштів	96	87	76	-8	-11	-20
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	7,160	9,287	10,609	2,127	1,323	3,449
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	7,454	5,474	5,448	-1,980	-0,027	-2,007
Середній термін обороту дебіторської заборгованості	50	38	33	-11,515	-4,833	-16,348
Середній термін обороту кредиторської заборгованості	48	66	66	17	0	17
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,805	2,346	2,360	0,541	0,014	0,555
Виробничий цикл	96	87	76	-8	-11	-20
Операційний цикл	146	126	110	-20	-16	-36
Фінансовий цикл	98	61	44	-37	-17	-54

Примітка: побудовано на основі фінансової звітності підприємства

За досліджуваний період на базовому підприємстві спостерігається збільшення коефіцієнту загальної оборотності капіталу (табл. 2.1), що свідчить про

те, що швидкість обороту сукупного капіталу підприємства зростає, що приносить прибуток підприємству. Збільшення коефіцієнтів оборотності мобільних засобів та матеріальних оборотних коштів свідчить про те, що все менше коштів іммобілізуються в найменш ліквідну статтю оборотних активів і, відповідно, оборотні активи мають більш ліквідну структуру.

Зменшення середнього терміну обороту матеріальних оборотних коштів з 96 у 2021 р. до 76 у 2023 р. свідчить про те, що вони швидше обертаються та приносять більше доходу. Збільшення коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості до 10,6 в 2023 р. та зменшення середнього терміну обороту дебіторської заборгованості до 33 у 2023 р. означає, що підприємство швидше отримує плату за розрахунками. Зниження коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості свідчить про збільшення покупок у кредит, а збільшення терміну обороту кредиторської заборгованості з 48 до 66 у 2023 р. означає, що базове підприємство може більше часу користуватися залученими коштами. Зменшення виробничого, операційного та фінансового циклів означає що: період перебування предметів праці у виробничому процесі зменшується.

За результатами проведеного дослідження, нами встановлено що за 2021 – 2023 рр. індикатор фінансової незалежності XXXXXXXX залишався вище норми, що свідчить про високий рівень фінансової незалежності базового підприємства і низький фінансовий ризик. Встановлено, що фінансовий стан XXXXXXXX є стійким, відповідно підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів. Базове підприємство є рентабельним, тобто характеризується досить ефективною роботою та вдалим використанням виробничих ресурсів. За 2021 – 2023 рр. основні показники рентабельності діяльності XXXXXXXX є позитивними, простежується тенденція щодо їх покращення.

2.2. Облік операційних витрат на підприємстві

Завдання обліку витрат на виробництво на базовому підприємстві полягає в накопиченні витрат, яке досягається шляхом зведення даних для обчислення

собівартості одиниці продукції. Метою зведення даних в системі накопичення витрат є встановлення величини витрат по двох головних об'єктах – продукції (для оцінки вартості запасу) і центрах відповідальності (з метою контролю за рівнем витрат). Таким чином, система обліку виробничих витрат – це сумування витрат за центрами відповідальності і розподіл цих витрат на калькуляційну одиницю.

Бухгалтерський облік на XXXXXXXX ведеться відповідно до вимог чинного нормативно-правового поля за журнально-ордерною формою з застосуванням окремих модулів автоматизованої системи обліку «Склад», «Банк-клієнт», «Калькуляція собівартості консолідована».

Таблиця 2.2.

Кореспонденції щодо обліку витрат від операційної діяльності
на XXXXXXXX у досліджуваному періоді

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Списано на витрати виробництва втрати від технічно неминучого браку	23	24
2	Передано напівфабрикати на подальшу переробку	23	25
3	Використано частину готової продукції на потреби виробництва	23	26
4	Оплачено готівкою витрати виробництва	23	30
5	Оплачено з поточного або валютного рахунку, з інших рахунків у банку витрати виробництва	23	31
6	Акцептовано рахунок постачальника за послуги, надані для потреб виробництва (вода, пар, енергія, зв'язок)	23	63
7	Нараховано заробітну плату виробничим робітникам і проведені відрахування на соціальне страхування від заробітної плати згідно з чинним законодавством	23	66, 65
8	Оприбутковано лишки незавершеного виробництва, виявлені при інвентаризації в цехах допоміжних виробництв	23	71
9	Включено по собівартості продукції, робіт і послуг відповідну частку загальновиробничих витрат	23	91
10	Повернено невикористані у виробництві зворотніх відходів	20	23

Примітка: узагальнення на основі аналізу діяльності бухгалтерії підприємства

Господарські операції, пов'язані зі списанням матеріалів на виробництво, оприбуткуванням продукції, розрахунком її собівартості та відпускної ціни, відображають в обліку за допомогою документа «Калькуляція».

У калькуляції вказують повне найменування продукції, калькуляційну одиницю, валовий випуск та статті калькуляції.

Калькуляція необхідна для надання інформації про витрати по цільовому призначенню і місцям виникнення з розподілом за видами продукції, в тому числі при здійсненні контролю за раціональним використанням матеріальних, трудових і грошових ресурсів.

Бухгалтерськими первинними документами, які є підставою для визначення операційних витрат, виступають:

- по амортизації – «Розрахунок амортизації основних засобів»;
- по малоцінних та швидкозношуваних предметах – «Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів»;
- грошових коштів – «Видатковий касовий ордер», «Виписка банку»;
- витрат на відрядження – «Авансовий звіт»;
- заробітної плати – «Табель обліку використання робочого часу», а також складена на його підставі «Розрахунково-платіжна відомість».

Щомісячне списання прямих та непрямих операційних витрат оформляється за допомогою розрахунку (довідки), складеного працівником бухгалтерії. Нами наведено основні проведення, які базове підприємство використовує для обліку адміністративних витрат (дод. Б).

До витрат на збут, зокрема, належать витрати пакувальних матеріалів, транспортування продукції, товарів за умовами договору, витрати на маркетинг та рекламу, витрати на оплату праці й комісійні продавцям, торговим агентам, працівникам відділу збуту, амортизація, ремонт та утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, що використовуються для забезпечення збуту продукції, робіт або послуг.

На рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності» ведеться облік витрат операційної діяльності підприємства, крім витрат, які відображаються на

рахунках 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут».

Первинними документами, які використовуються для відображення інших операційних витрат виступають:

- по основних засобах – «Розрахунок амортизації основних засобів», «Інвентаризаційний опис основних засобів»;
- по виробничих запасах – «Лімітно-забірна картка», «Накладна вимога на відпуск (внутрішнє розміщення) матеріалів», «Інвентаризаційний опис товарно-матеріальних цінностей»;
- по малоцінних та швидкозношуваних предметах – «Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів»;
- грошових коштів – «Видатковий касовий ордер», «Акт інвентаризації наявності грошових засобів»;
- заробітної плати – «Табель обліку використання робочого часу», а також складена на його підставі «Розрахунково-платіжна відомість».

Отже, за умови обліку витрат без застосування 8 класу плану рахунків витрати, які здійснюються на базовому підприємстві із рахунків (табл. 2.2), на яких відображаються такі витрати (13, 20, 22, 25, 37, 39, 63, 65, 66), списуються на витратні рахунки (23, 91, 92, 93, 94) із подальшим списанням витрат із рахунків 9 класу «Витрати діяльності» на рахунок 79 «Фінансові результати», що відповідає вимогам чинного законодавства.

2.3. Аналіз витрат від операційної діяльності підприємства

З метою забезпечення формування ефективних управлінських рішень щодо виробничих витрат базового підприємства нами проаналізовано динаміку та структуру витрат, понесених на забезпечення виготовлення та реалізацію основних груп готової продукції XXXXXXXX за 2022 – 2023 рр. (Додатки В, Г, Д).

За результатами аналізу виявлено, що у структурі витрат, понесених на виготовлення основних груп готової продукції найбільшу питому вагу займають матеріальні витрати, питома вага яких у структурі повної собівартості продукції XXXXXXXX у 2023 р. варіюється від 46,5 % - для POSM стелажів, 46,4% - для виробів з нержавіючої сталі до 53,4% - для POSM обладнання, 52,1% - для складських стелажів, що надає підстави стверджувати про найбільшу матеріаломісткість двох останніх груп готової продукції (додаток Г).

Проаналізувавши динаміку зміни питомої ваги матеріальних витрат за 2022 – 2023 рр. можна стверджувати, що за досліджуваний період найсуттєвіше зменшилась питома вага матеріальних витрат у структурі собівартості виробів з нержавіючої сталі (на 16,3 в. п.), касових боксів (на 4,9 в. п.) та POSM стелажів (на 4,3 в. п.), що є свідченням зменшення матеріаломісткості цих груп готової продукції базового підприємства.

Зростання питомої ваги матеріальних витрат за 2022-2023 рр. прослідковується лише для POSM обладнання, та є відносно не суттєвим – лише 1,6 відсоткових пункти (додаток Д).

Однією із найвагоміших статей витрат в структурі собівартості готової продукції базового підприємства є витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи (дод. А, табл. А.5). За результатами аналізу структури цих витрат у 2022 – 2023 рр. встановлено, що найсуттєвішим зростанням питомої ваги таких витрат було у структурі собівартості виробів з нержавіючої сталі – з 8,4 % до 11,3 % (тобто на 2,9 в. п.), складських стелажів – з 10,4 % до 12,7 % (або на 2,3 в. п.), торгового обладнання – з 10,6% до 12,5% (або на 1,9 в. п.) та POSM обладнання – з 11,2 % до 13,0 % (або на 1,8 в.п.). Зменшення цього елемента витрат за 2022–2023 р. у структурі собівартості основних груп готової продукції базового підприємства не прослідковується. Отримані результати аналізу надають підстави стверджувати про систематичне зростання оплати праці на XXXXXXXX, зокрема шляхом побудови гнучкої

системи преміювання та стимулювання зростання продуктивності праці персоналу базового підприємства.

Щодо питомої ваги амортизаційних відрахувань основних засобів виробничого призначення у структурі собівартості основних груп готової продукції XXXXXXXX, то нами встановлено тенденцію щодо зростання її динаміки за всіма групами продукції, що обумовлено придбанням нового комплексу виробничого устаткування та обладнання у досліджуваному періоді. Найсуттєвіше таке зростання прослідковується у собівартості касових боксів (на 2 в. п.), POSM стелажів (на 2 в. п.), POSM обладнання (на 1,9 в. п.) та виробів з нержавіючої сталі – на 1,9 в. п. (додаток Г, Д).

Загальновідомо, що прибуток від реалізації готової продукції змінюється під впливом комплексу таких факторів, як: обсяг і структура реалізованої продукції, середньореалізаційна ціна та собівартість реалізованої продукції. Нами проведено аналіз впливу означених факторів на показники прибутковості за основними групами готової продукції XXXXXXXX у 2022 – 2023 рр. (дод. А, табл. А.6).

За результатами аналізу встановлено, що за 2022 – 2023 рр. відбулося збільшення сукупного прибутку, отриманого від реалізації основних груп готової продукції базового підприємства на 18 153 тис. грн. Такому зростанню прибутку сприяли; зміна обсягу і структури продукції, в результаті чого він зріс на 8 476,8 тис. грн.; зростання цін за всіма видами продукції, що спричинило збільшення прибутку на 3 361,1 тис. грн., а також зміна собівартості перших п'яти груп готової продукції, що обумовило зростання прибутку від реалізації на 6 315,1 тис. грн. Проте для виробів з нержавіючої сталі у досліджуваному періоді прослідковується зростання собівартості, що обумовило зменшення сукупного прибутку від реалізації продукції на 1 11,8 тис. грн.

Отримані аналітичні результати щодо оцінювання прибутку від реалізації основних груп готової продукції на XXXXXXXX у 2022-2023 рр. надають можливість розробити комплекс управлінських рішень, направлених на усунення виявленого негативного впливу окремих факторів на показники прибутковості функціонування базового підприємства.

В табл. 2.3. наведено показники, що характеризують рівень ефективності використання матеріальних ресурсів на XXXXXXXX за 2022 – 2023 рр..

Отже, як свідчать дані табл. 2.3, показники, що характеризують рівень ефективності використання матеріальних ресурсів, у звітному періоді погіршилися у порівнянні з попереднім періодом. Так, зросла матеріалоемність на 3,9 % і відповідно зменшилася матеріаловіддача на 3,7 %. Проте прискорила оборотність виробничих матеріальних запасів — від 3,2 разів до 3,5 разів, що дозволило скоротити тривалість одного обороту на 9,3 дні.

Таблиця 2.3

Аналіз ефективності витрат матеріальних ресурсів
на XXXXXXXX за 2022 – 2023 рр.

Показник	Попередній період	Звітний період	Абсолютне відхилення	Звітний період в % до попереднього (гр.2 : гр.1)·100
А	1	2	3	4
Початкові дані:				
1. Обсяг виготовленої продукції, тис. грн.	4980,0	6980,0	2000,0	140,2
2. Собівартість виготовленої продукції, тис. грн.	16891,0	24967,0	8076,0	147,8
3. Матеріальні витрати на виробництво продукції, тис. грн.	13760,0	20036,0	6298,0	145,6
4. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	17034,0	25320,0	8286,0	148,6
5. Виробничі матеріальні запаси, тис. грн.	5320,0	7256,0	1936,0	136,4
Розрахункові показники				
6. Матеріалоемність, грн. (р2 : р1)	2,8	2,9	0,1	103,9
7. Матеріаловіддача, грн. (р1 : р2)	0,4	0,3	-0,01	96,3
8. Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, % (р2 : р3)·100	81,5	80,2	-1,2	98,5
9. Оборотність виробничих матеріальних запасів, разів (р4 : р5)	3,2	3,5	0,3	109,0
10. Тривалість одного обороту виробничих матеріальних запасів (360:р9), дні	112,4	103,2	-9,3	91,8

Примітка: побудовано на основі звітності підприємства

Співвідношення темпів росту обсягу виробництва і матеріальних ресурсів становить: $K = 140,2 : 145,6 = 0,96$, тобто обсяг продукції зростає повільніше ніж матеріальні витрати, які направлені на її виготовлення.

Загальна зміна матеріальних витрат у звітному періоді в порівнянні з попереднім становила:

$$\Delta M = M_M - M_o = 20036 - 13760 = 6298 \text{ тис. грн.}, \quad (2.1)$$

в тому числі за рахунок змін:

— обсягу виготовленої продукції:

$$\Delta M_Q = (Q_\phi - Q_o) M_{Co} = (6980 - 4980) * 2,8 = 5600 \text{ тис. грн.}; \quad (2.2)$$

— матеріалоемності:

$$\Delta M_{M\epsilon} = (M_{\epsilon\phi} - M_{\epsilon o}) * Q_\phi = (2,9 - 2,8) * 6980 = 698 \text{ тис. грн.} \quad (2.3)$$

Балансова перевірка правильності проведених розрахунків:

$$\Delta M = \Delta M_Q + \Delta M_{M\epsilon} = 5600 + 698 = 6298 \text{ тис. грн.} \quad (2.4)$$

Отже розрахунки правильні, оскільки сукупний вплив факторів на зміну матеріальних ресурсів збігається із загальною їх зміною.

Таким чином, нами встановлено, що зростання матеріальних витрат обумовлено збільшенням обсягу виробництва та матеріалоемності продукції.

Вважаємо, що забезпечення достатнього рівня витрат виробничих ресурсів повинне зводитися до пошуку шляхів зниження таких витрат. На нашу думку, такий пошук може відбуватися за наступними напрямками: удосконалення нормування витрат виробничих ресурсів, поліпшення організації отримання виробничих ресурсів і забезпечення їхнього збереження до початку виробничого споживання, оптимізація використання виробничих ресурсів у процесі виробничого споживання, повторне використання виробничих ресурсів, організація матеріального заохочення працівників за результатами економії операційних витрат підприємства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИТРАТ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями покращення управління витратами від операційної діяльності підприємства

Необхідність удосконалення підходів щодо управління витратами від операційної діяльності підприємства зумовлена постійним зростанням конкуренції та потребою в підвищенні ефективності і стійкості розвитку сучасних підприємств. При цьому мається на увазі, що оптимізація витрат загалом дозволяє зменшити собівартість продукції, що сприяє збільшенню рентабельності та посиленню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на ринку. Необхідно враховувати, що сучасні ринкові умови вимагають від підприємств швидкої адаптації, і саме для цього потрібне ефективне управління витратами, яке базується на точній аналітиці та прогнозуванні. Тому удосконалення процесів контролю витрат забезпечує мінімізацію ризику перевитрат та гарантує кращий розподіл ресурсів суб'єкта господарювання, що дозволяє йому здійснювати інвестиції у стратегічні напрямки розвитку. Додатково необхідно зазначити, що впровадження цифрових інструментів управління та системна автоматизація обліку витрат підвищують оперативність аналізу, наслідком чого є пришвидшення процесу ухваленню управлінських рішень на основі реальних даних.

Проте вибір конкретного напрямку вдосконалення системи управління витратами необхідно здійснювати на основі дослідження концептуальних підходів щодо підвищення ефективності даного управління. При цьому самі концептуальні підходи до вдосконалення управління операційними витратами зосереджуються на оптимізації бізнес-процесів, стратегічному плануванні та

інтеграції сучасних технологій у виробництво. Одним із основних таких підходів є використання процесно-орієнтованого управління, яке акцентується на вдосконаленні кожного етапу операційної діяльності шляхом функціонального аналізу витрат за напрямками, що дозволяє виявити неефективні процеси.

Ще одним з таких концептуальних підходів є впровадження принципів кайдзен, тобто безперервного вдосконалення, що забезпечує поступове зниження витрат через залучення працівників підприємства до оптимізації виробничих процесів. Також ефективним є підхід до управління витратами на основі даних, де використовуються цифрові інструменти для збору й аналізу інформації, що дозволяє швидко реагувати на зміни як на ринку, так і у внутрішньому середовищі підприємства. Інший концептуальний підхід полягає в застосуванні гнучкого бюджетування, яке адаптується до реальних умов і забезпечує кращий контроль за витратами, дозволяючи керівництву підприємства швидко приймати необхідні коригувальні рішення для зменшення витрат.

Необхідно зазначити, що основою вдосконалення системи управління витратами в сучасних умовах є впровадження новітніх методів, оскільки саме вони здатні забезпечити адаптивність та точність обліку в умовах динамічних змін бізнес-середовища. Зазвичай, традиційні підходи часто не враховують швидкість технологічних змін і зростання конкурентного тиску, яке вони зумовлюють. В той же час, новітні методи дозволяють швидко і точно відстежувати витрати та ефективно аналізувати їх з урахуванням наявних ризиків та загроз. Як свідчить практика, сучасний інструментарій, такі як бізнес-аналітика, автоматизовані системи обліку та методи, що базуються на цифрових платформах, допомагають отримати актуальні дані в режимі реального часу, що сприяє оперативному ухваленню рішень. Крім того, новітні методи дозволяють підприємствам більш гнучко управляти витратами на засадах інтеграції, прогнозування та планування на основі даних. Це допомагає підприємству не лише скорочувати витрати, але й забезпечує стійкість та

конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі, що є ключовим фактором успіху в сучасних умовах господарювання.

Зважаючи на те, що на практиці можна виділити достатньо багато підходів щодо управління витратами, які варто впровадити на підприємстві для підвищення ефективності управління ними, необхідно систематизувати ці методи за критерієм їх інноваційності (рис. 3.1).

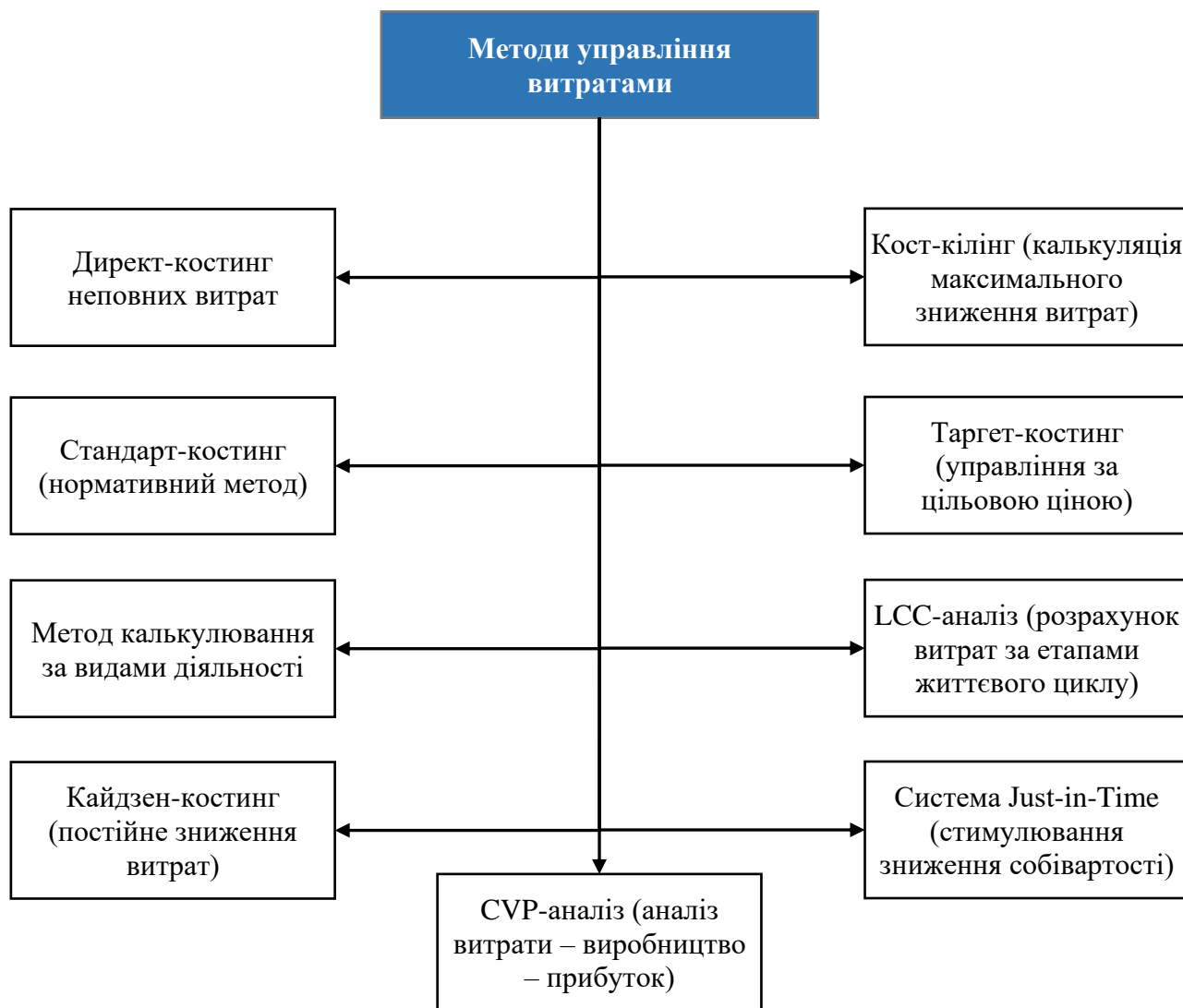

Рис. 3.1. Методи управління витратами, запропоновані до впровадження в операційних бізнес-процесах базового підприємства

Примітка: узагальнено на основі джерела [44]

Разом з тим необхідно зазначити, що ефективність впровадження інноваційних методів управління витратами значною мірою залежить від його складового елемента, яким є управління рухом витрат підприємства.

Функціонально воно призначене для забезпечення фінансової стабільності та підвищення рентабельності суб'єкта господарювання. Контроль за рухом витрат дозволяє керівництву суб'єкт господарювання оперативно реагувати на зміни у їх структурі, оптимізуючи використання ресурсів та зменшуючи надлишкові видатки.

Ефективне управління рухом витрат забезпечує точний облік та достовірність фінансової звітності, що є основою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Також воно дозволяє визначати критичні точки, у яких витрати перевищують заплановані значення, і коригувати діяльність для уникнення цього перевищення. Крім того, управління витратами сприяє плануванню та прогнозуванню фінансових результатів, що є важливим для стратегічного розвитку бізнесу. Відтак. Необхідно запровадити на підприємстві ефективну схему руху витрат в операційних процесах (рис. 3.2).

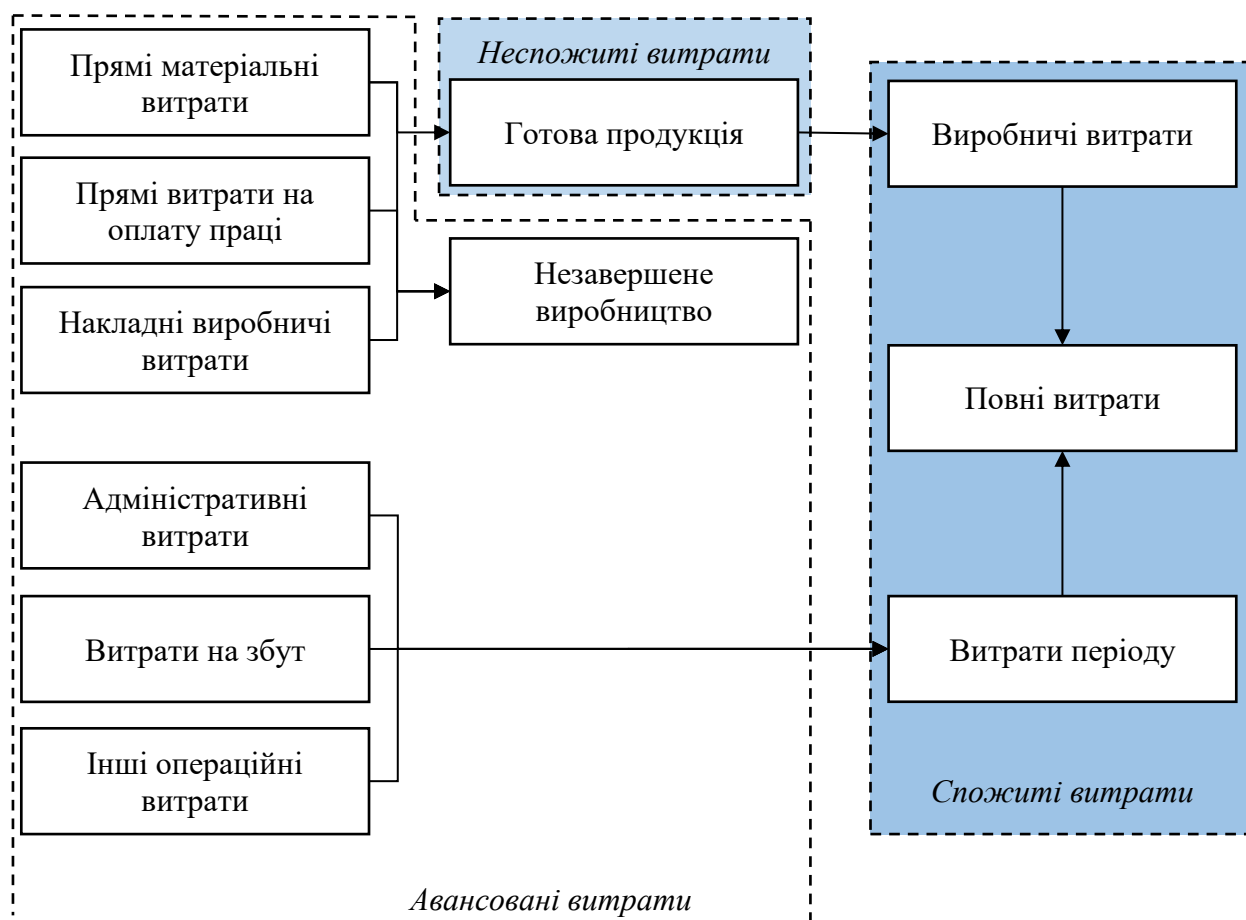

Рис. 3.2. Візуалізація схеми руху витрат підприємства

Примітка: побудовано на основі джерела [53]

Таким чином, ефективні методи управління витратами та управління рухом витрат у своїй взаємодії формують комплексну систему управління операційними витратами підприємства, поєднуючи стратегічний і тактичний рівні. При цьому управління витратами зосереджується на оптимізації ресурсів, скороченні надлишкових витрат та підвищенні ефективності виробничих процесів, що формує основу для стійкого фінансового результату. У свою чергу, управління рухом витрат забезпечує контроль за витратами в реальному часі, дозволяючи керівництву підприємства оперативно реагувати на відхилення від запланованих показників. Відтак, у комплексі дані методи створюють гнучку систему, яка інтегрує планування, моніторинг і коригування витрат для забезпечення фінансової стабільності суб'єкта господарювання. (рис. 3.3).

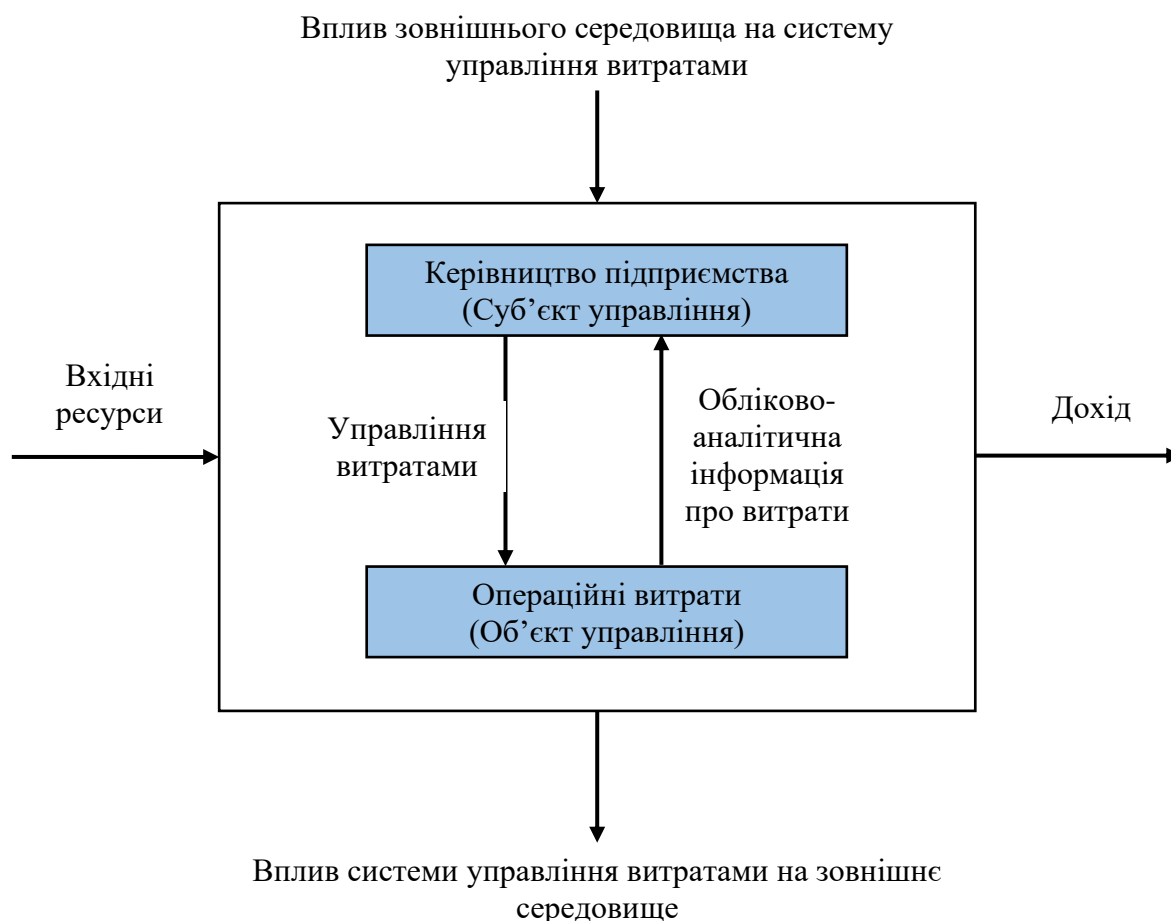

Рис. 3.3. Візуалізація системи управління операційними витратами підприємства

Примітка: систематизовано на основі джерела [53]

Як бачимо, ефективність пропонованої системи управління операційними витратами підприємства полягає у її функціональній здатності забезпечувати найбільш оптимальне використання ресурсів та підвищувати рентабельність і дохід суб'єкта господарювання. Така система дозволить керівництву підприємства ідентифікувати надлишкові та невикористані витрати і оперативно корегувати зазначені відхилення від запланованих показників, що сприятиме скороченню витратної бази. При цьому завдяки інтеграції планування, обліку та контролю витрат така система також дозволить керівництву отримувати повну картину структури витрат, що сприятиме прийняттю найбільш ефективних за визначених умов рішень по управлінню витратами. Це, у свою чергу, дозволить підвищити фінансову стабільність підприємства та призведе до покращення його бюджетного контролю, що особливо важливо в умовах динамічного бізнес-середовища. Водночас загальна ефективність такої системи полягає у її здатності підвищити адаптивність підприємства на основі досягнення визначених стратегічних цілей.

Таким чином, приходимо до висновку про необхідність формування стратегії, яка б дозволила підприємству оптимізувати власну структуру витрат та забезпечила підвищення ефективності його операційної діяльності. Для цього необхідно впровадити сучасні методи аналізу та прогнозування витрат, що допоможе не лише контролювати витрати, але й більш активно планувати фінансові ресурси суб'єкта господарювання на основі даних. При цьому, підвищення якості обліку витрат сприятиме швидкому виявленню необґрунтованих витрат, що й надасть змогу дозволяє оперативно коригувати визначену стратегію. Разом з тим, така стратегія потребує запровадження на підприємстві автоматизованих систем обліку та інтеграцію управління витратами з іншими бізнес-процесами за рахунок підвищення точності облікових даних. Це забезпечить більш ефективне використання ресурсів та сприяє загальній фінансовій стійкості суб'єкта господарювання.

3.2. Маржинальний аналіз в управлінні витратами від операційної діяльності підприємства

Нами здійснено маржинальний аналіз та проведено розрахунок точки беззбитковості для основних груп готової продукції XXXXXXXX за результатами функціонування базового підприємства у 2023 році. Обрано групи продукції, сукупний дохід від реалізації яких становить понад 85% від загальної величини доходу, отриманого за результатами діяльності базового підприємства у 2023 році.

Зауважимо, що під рівнем (точкою) беззбитковості або окупності витрат вважається такий обсяг реалізованої продукції, при якій виручка від реалізації дорівнює її повній собівартості, тобто відсутні як прибутки, так і збитки.

Зокрема для POSM обладнання, в результаті застосування алгебраїчного методу визначення обсягу виробництва, який забезпечує досягнення рівності вартості продукції та затрат на її виготовлення (беззбиткового обсягу реалізації), встановлено, що беззбитковий обсяг виробництва було досягнуто при виготовленні 1120 одиниць продукції.

Важливо, що результати отримані при застосуванні алгебраїчного методу, повністю підтверджуються графічним методом формування точки беззбитковості для POSM обладнання (рис. 3.4). Таким чином, графічний метод підтвердив правильність проведених алгебраїчних розрахунків за якими встановлено, що для такої групи готової продукції, як торгове обладнання, беззбитковий обсяг діяльності забезпечує реалізація продукції кількістю 1120 одиниць на загальну суму 1507924,4 грн.. Отже, виявлено, що при реалізації кожної наступної одиниці POSM обладнання, що перевищує реалізацію в точці беззбитковості підприємство зможе отримати маржинальний (граничний) дохід на одиницю продукції, який обраховується як різниця ціни на одиницю продукції та змінних витрат на одиницю продукції, і для POSM обладнання становить 782,5 грн.

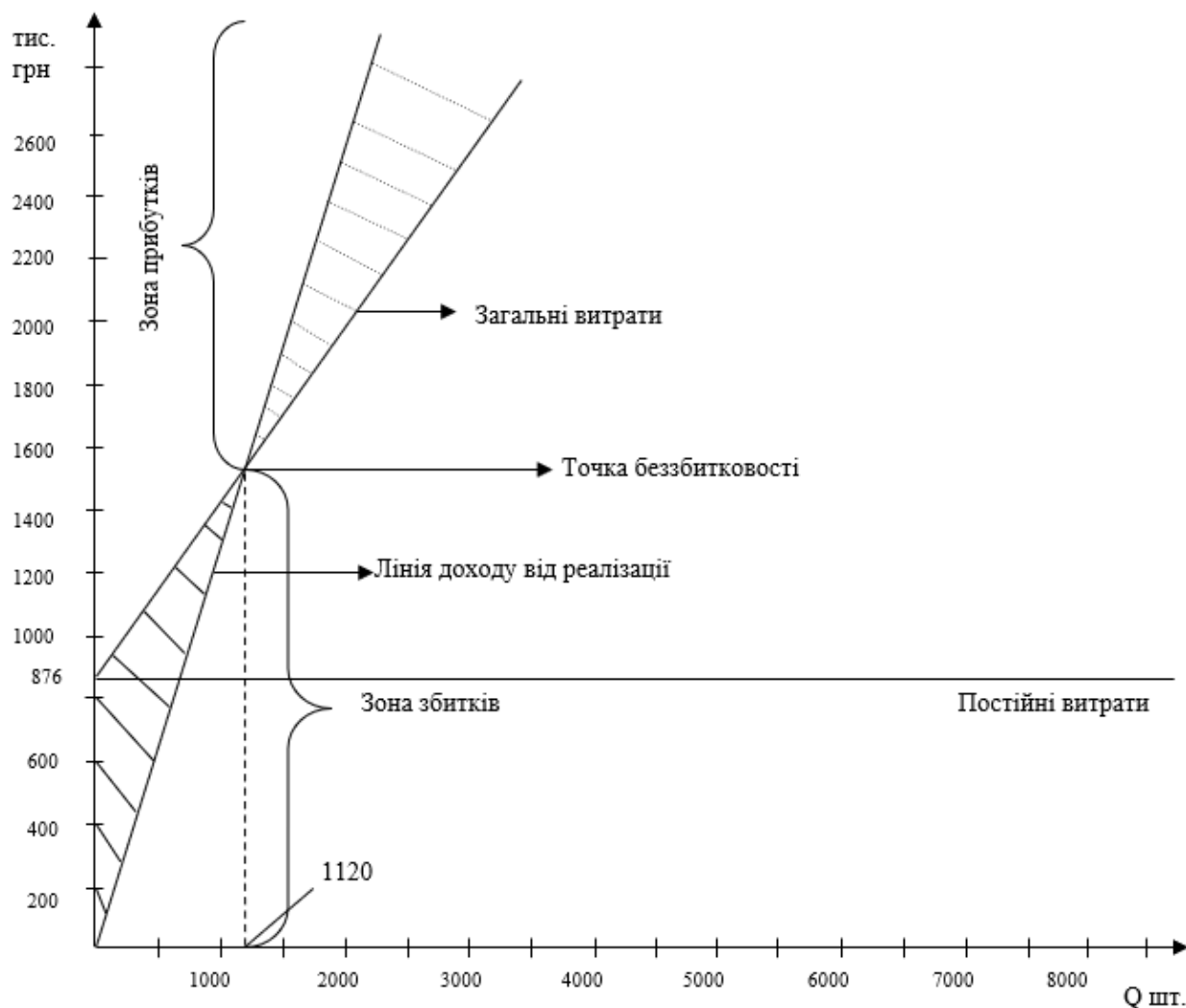

Рис. 3.4. Графік щодо визначення точки беззбитковості для окремого виду продукції (POSM обладнання) базового підприємства у 2023 р.

Примітка: побудовано на основі фінансової звітності підприємства

Для POSM стелажів, в результаті застосування алгебраїчного методу визначення обсягу виробництва, який забезпечує досягнення рівності вартості продукції та затрат на її виготовлення, встановлено, що беззбитковий обсяг виробництва було досягнуто при виготовленні 1667 одиниць продукції.

Важливо, що результати отримані при застосуванні алгебраїчного методу, повністю підтверджуються графічним методом формування точки беззбитковості для POSM стелажів. Таким чином, графічний метод підтвердив правильність проведених алгебраїчних розрахунків за якими встановлено, що для такої групи готової продукції, як POSM стелажі, беззбитковий обсяг

діяльності забезпечує реалізація продукції кількістю 1667 одиниць на загальну суму 904548,6 грн.. Отже, виявлено, що при реалізації кожної наступної одиниці POSM стелажа, що перевищує реалізацію в точці беззбитковості підприємство зможе отримати маржинальний (граничний) дохід на одиницю продукції, який і для торгового обладнання становить 306,5 грн.

Для виробів з нержавіючої сталі, в результаті застосування алгебраїчного методу визначення обсягу виробництва, який забезпечує досягнення рівності вартості продукції та затрат на її виготовлення, встановлено, що беззбитковий обсяг виробництва було досягнуто при виготовленні 1042 одиниць готової продукції.

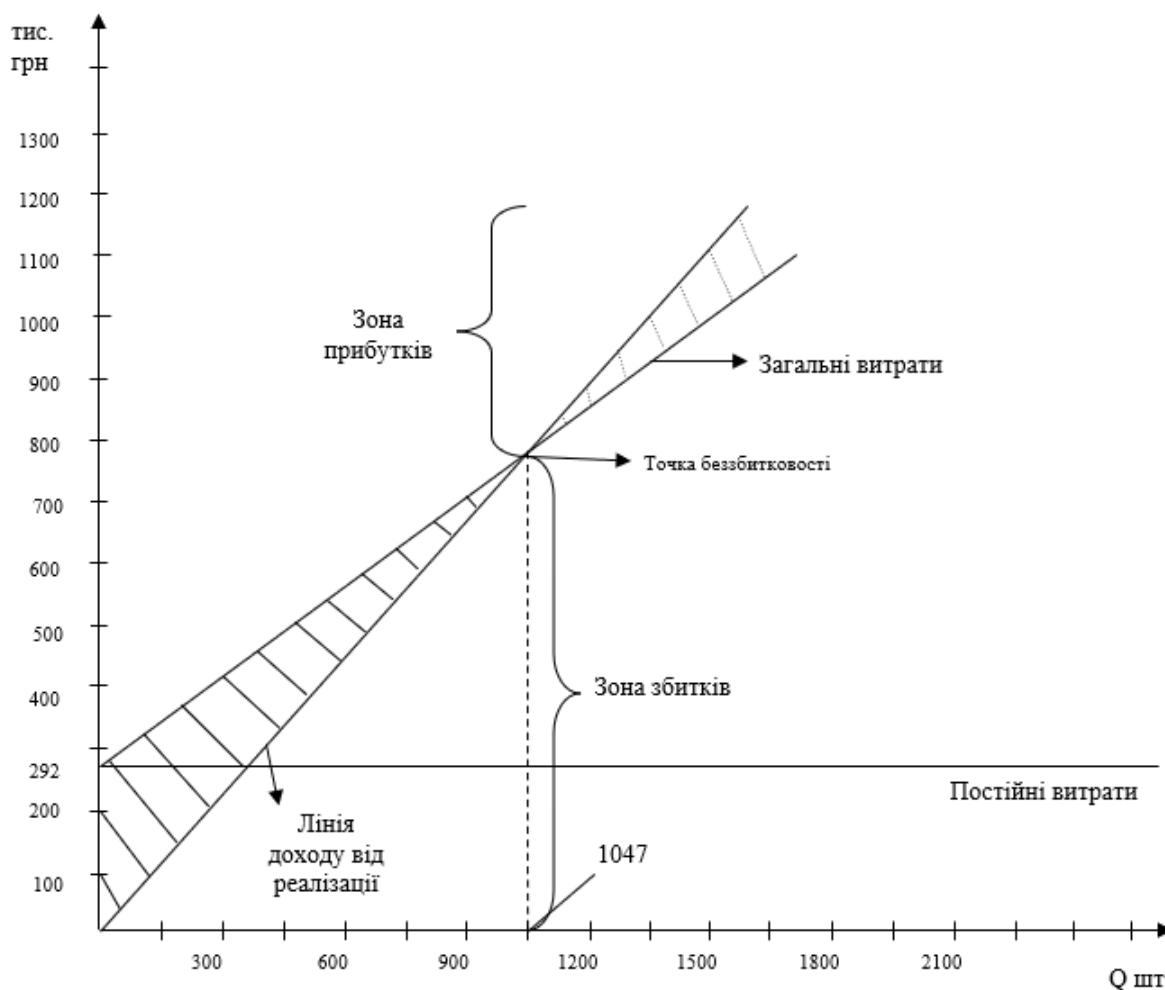

Рис. 3.5. Графік щодо визначення точки беззбитковості для окремого виду продукції (виробів з нержавіючої сталі) базового підприємства у 2023 р.

Примітка: побудовано на основі фінансової звітності підприємства

Важливо, що результати отримані при застосуванні алгебраїчного методу, повністю підтверджуються графічним методом формування точки беззбитковості для виробів з нержавіючої сталі (рис. 3.5). Таким чином, графічний метод підтвердив правильність проведених алгебраїчних розрахунків за якими встановлено, що для такої групи готової продукції, як вироби з нержавіючої сталі, беззбитковий обсяг діяльності забезпечує реалізація продукції кількістю 1042 одиниць на загальну суму 580064,1 грн.. Отже, виявлено, що при реалізації кожної наступної одиниці продукції, що перевищує реалізацію в точці беззбитковості підприємство зможе отримати маржинальний (граничний) дохід на одиницю продукції, який для виробів з нержавіючої сталі становить 280,2 грн.

Таким чином, результати проведених нами розрахунків щодо визначення точки беззбитковості та беззбиткового обсягу реалізації для виробів з нержавіючої сталі за даними XXXXXXXX у 2023 р. надають можливість реалізувати комплекс важливих управлінських завдань.

Зокрема виявлено, що за умов незмінності постійної частини витрат за будь-якого обсягу виробництва та незмінності (умовної незмінності) змінних витрат і ціни на одиницю продукції, за плановими показниками реалізації виробів з нержавіючої сталі у 2023 р. можна оцінити очікуваний обсяг прибутку за результатами реалізації цієї групи готової продукції, а також – спрогнозувати необхідний обсяг виробництва даної групи продукції для забезпечення отримання бажаної (запланованої) величини прибутку.

Встановлено, що чим більша питома вага постійних витрат у їх загальному обсязі, тим сильнішою є дія операційного левериджу (важеля). Виявлено, що чим більшою є величина операційного левериджу (важеля), тим чутливішою є реакція прибутку на зміну обсягу реалізованої продукції. Таким чином, операційний ліверидж характеризує також вплив структури витрат на величину операційного прибутку діяльності підприємства.

Отже, використання отриманих нами результатів дослідження при формуванні процесу управління виробничими витратами XXXXXXXX дозволить

забезпечити ухвалення найбільш ефективних управлінських рішень та розробити комплекс дієвих пропозицій щодо перспективного прогнозування результатів господарювання базового підприємства, сформованих на основі аналітичних можливостей функціональної математичної залежності між собівартістю, обсягом виробництва та прибутковістю його функціонування.

3.3. Впровадження сучасних інформаційних технологій для раціоналізації процесу внутрішнього контролю витрат від операційної діяльності підприємства

Необхідність використання сучасних інформаційних технологій для раціоналізації процесу внутрішнього контролю витрат підприємства обумовлена постійним зростанням вимог до точності та прозорості фінансової інформації в умовах динамічного ринкового середовища. Традиційні методи внутрішнього контролю при цьому досить часто не можуть забезпечити належної гнучкості для швидкого реагування на зміни у структурі витрат підприємства. В той же час, інформаційні технології, інтегровані в процес контролю витрат, дають змогу значно підвищити ефективність управління через автоматизацію збору, обробки та аналізу даних.

Зокрема, сучасні інформаційні системи дозволяють зменшити ймовірність технічних помилок, які виникають в процесі ручного опрацювання даних. Так, автоматизовані системи внутрішнього контролю забезпечують своєчасне виявлення та попередження невинуватих витрат в бізнес-процесах, що сприяє їх зниженню і сприяє загальному підвищенню операційної ефективності. Крім того, завдяки технологіям значно прискорюється процес обробки великих обсягів даних, що дає змогу керівництву підприємства отримувати актуальну інформацію в режимі реального часу, що важливо для прийняття оперативних рішень.

Також впровадження інформаційних технологій сприяє підвищенню ефективності внутрішнього контролю витрат. Цифрові технології дозволяють

стандартизувати процеси обліку та контролю, що забезпечує зменшення суб'єктивного впливу на ухвалення управлінських рішень. А зрозуміла структура даних і прозорість процедур контролю дають змогу краще розподіляти відповідальність між працівниками, сприяючи підвищенню дисципліни у сфері управління витратами.

Крім того, використання інформаційних технологій дозволяє достатньо гнучко адаптувати сам процес внутрішнього контролю до стратегічних і тактичних завдань підприємства. Сучасні підходи до обліку витрат і їхнього контролю забезпечують інтеграцію даних із різних функціональних підрозділів підприємства, що забезпечує комплексну оцінку фінансового стану. Така інтеграція дозволяє аналізувати витрати не лише за їхнім характером, але й у контексті внеску кожного підрозділу у загальні фінансові результати підприємства.

З іншого боку, варто зазначити, що сучасні інформаційні технології сприяють більш ефективному прогнозуванню та плануванню витрат. При цьому функціональні аналітичні інструменти, котрі є визначально вбудованими в інформаційні системи, дозволяють більш результативно ідентифікувати тенденції у їх структурі, визначати ключові зони перевищення видатків і формувати сценарії для їх оптимізації. Такий підхід дає змогу не лише зменшити поточні витрати, але й закласти основи для довгострокової фінансової стійкості підприємства.

В даний час саме цифровізація виступає найбільш ефективним та дієвим шляхом удосконалення системи управління витратами суб'єкта господарювання, що обумовлюється особливостями автоматизації бізнес-процесів, наслідком чого є загальна мінімізація помилок та динамічне прискорення темпів обробки даних. Вона дозволяє створювати інтегровані платформи для моніторингу та контролю витрат, забезпечуючи доступ до оперативної фінансової інформації. Тому завдяки цифровим технологіям підприємства можуть впроваджувати прогнозні моделі для планування витрат і розробляти адаптивні стратегії, що відповідають змінам ринкових умов.

Таким чином, приходимо до висновку, що насправді використання сучасних інформаційних технологій для забезпечення раціоналізації процесу внутрішнього контролю витрат є критично важливим у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. Вони дозволяють інтегрувати контроль витрат у загальну систему управління, оптимізувати використання ресурсів, підвищити точність даних та забезпечити стратегічне управління фінансовими процесами (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Ключові фактори цифровізації в управлінні операційними витратами підприємства

Фактор цифровізації	Характеристика фактору	Вплив на бізнес-процеси
Мобільність і простота підключення до мережі Інтернет	Вихід бізнес-процесів в кіберпростір завдяки розвитку мобільних технологій, широкому поширенню мережі Інтернет	Формування нових форм ведення бізнесу (віртуальні компанії), зниження транзакційних витрат ведення бізнесу (зокрема витрат координації, пошуку інформації), зміна форм ринкової взаємодії
Датифікація	Експоненціальне зростання обсягів інформації, що використовується і бізнес-процесах	Перетворення даних на ключовий фактор виробництва та генерування доходів, що супроводжується зміною традиційних бізнес-моделей
Комп'ютеризація	Зростання продуктивності комп'ютерів	Підвищення ефективності прийнятих управлінських рішень за рахунок їх прискорення
Розвиток цифрових технологій на основі штучного інтелекту	Спрощення процесу обробки великої кількості інформації	Підвищення ефективності діяльності підприємства, автоматизація операційних процесів, скорочення витрат
Швидкість	Істотне прискорення економічних процесів	Відмова від традиційних форм і методів менеджменту, наприклад, проектного управління, що не дозволяють приймати оперативні управлінські рішення

Примітка: систематизовано на основі джерела [38]

Таким чином бачимо, що специфіка управління операційними витратами на засадах цифровізації в практичному аспекті полягає у переході від традиційного аналізу витрат до інтегрованого, орієнтованого на масштабному

аналізі даних підходу. При цьому цифровізація дозволяє створювати динамічні моделі управління витратами, які адаптуються до змін бізнес-середовища. Управління базується на автоматизації процесів обліку, прогнозуванні витрат та аналізі даних у режимі реального часу, що забезпечує оперативність та точність управлінських рішень. Ключовою особливістю такого управління є функціональна можливість цифрових систем до багатовимірного аналізу витрат через інтеграцію даних з усіх підрозділів підприємства, що сприяє виявленню прихованих резервів для оптимізації ресурсів і забезпеченню довгострокової стійкості бізнесу (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Функціональні аспекти управління операційними витратами підприємства на засадах цифровізації бізнес-процесів

Примітка: систематизовано на основі джерела [4]

Як бачимо, з функціональної точки зору управління операційними витратами на засадах цифровізації бізнес-процесів полягає в автоматизації збору,

обробки та аналізу даних про витрати. При цьому цифровізація забезпечує інтеграцію витратних процесів у єдину систему, дозволяючи відстежувати витрати у реальному часі, здійснювати прогнозування та аналіз ефективності. Це забезпечує оптимізацію використання ресурсів та зниження надлишкових витрат підприємства.

До числа основних цифрових систем управління операційними витратами підприємства включають ті програмні рішення, які автоматизують процеси обліку, аналізу та контролю витрат. На практиці найбільш поширенішими з таких систем є:

1. ERP-системи (Enterprise Resource Planning) – комплексні платформи для управління всіма аспектами діяльності, включаючи витрати, інтегруючи фінанси, закупівлі, виробництво й логістику.

2. Системи бізнес-аналітики (BI, Business Intelligence), які аналізують дані про витрати, а також створюють ефективні прогнозні моделі та візуалізують ключові показники.

3. Системи управління бюджетами та витратами (Expense Management), котрі дозволяють вести облік витрат у реальному часі, автоматизувати процеси погодження та аналізу витрат.

4. Хмарні платформи обліку, які забезпечують доступність даних про витрати, а також забезпечують мобільність та інтеграцію цих даних з іншими цифровими інструментами.

Необхідно зазначити, що в даний час найбільш поширеним є впровадження ERP-систем, що забезпечує ефективність управління витратами завдяки централізації даних та інтеграції всіх бізнес-процесів в єдину платформу. Такий підхід дозволяє відстежувати витрати в реальному часі, на основі цього здійснювати автоматизацію обліку та забезпечувати мінімізацію дублювання даних в аналітиці. Відповідно, ERP-системи сприяють загальному підвищенню прозорості витрат, даючи змогу деталізувати їх відповідно до функціонального призначення та мети аналізу. Крім того, вони забезпечують швидкий доступ до статистичних даних і прогнозів, що дозволяє приймати більш обґрунтовані

управлінські рішення. Тому завдяки інтеграції аналітичних інструментів ERP-системи сприяють оптимізації витрат і зниженню ризиків неефективного використання ресурсів на підприємстві (рис. 3.7).

Рис. 3.7. Модулі пропонованої до впровадження на підприємстві облікової ERP-системи управління операційними витратами

Примітка: власні узагальнення

Впровадження такої ERP-системи дозволить підприємству підвищити ефективність управління завдяки інтеграції усіх визначених модулів в єдину систему, що забезпечить багатofункціональний доступ до даних. Вона забезпечить автоматизацію обліку витрат, дозволяючи швидко аналізувати витратні процеси та ідентифікувати неефективні зони. При цьому завдяки реальному часу доступу до фінансових і операційних показників, ERP-система сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Відповідно, оптимізація ресурсів через точне планування, контроль і прогнозування витрат дозволить суб'єкту господарювання зменшити їхній обсяг та призведе до наступного зростання рентабельності виробництва.

Таким чином, приходимо до висновку, що у сучасних умовах зростає значення сучасних інформаційних технологій для раціоналізації внутрішнього контролю витрат від операційної діяльності. Впровадження цифрових рішень на підприємстві сприятиме автоматизації обліку, зниженню помилок і підвищенню

оперативності аналізу даних. Загалом інтеграція цифрових технологій дозволить забезпечити прозорість контролю, виявляти резерви оптимізації та підвищувати ефективність управлінських рішень у динамічному бізнес-середовищі.

ВИСНОВКИ

Дослідження, проведене у випускній кваліфікаційній роботі магістра надає підстави зробити комплекс наступних висновків:

1. Витрати – складна економічна категорія, яка є одним з вирішальних чинників впливу на фінансові результати суб'єктів господарювання. Тому інформація про витрати займає центральне місце в системі управління як підприємством в цілому, так і кожним його структурним підрозділом. Необхідність вивчення витрат обумовлена також тим, що вони є базою для формування цінової політики підприємства, характеризують рівень технології та організації виробництва, а також ефективність господарювання через порівняння витрат та результатів діяльності.

Операційні витрати – це сукупність витрат, які підприємство несе в процесі своєї основної діяльності, спрямованої на отримання доходу. Операційні витрати безпосередньо впливають на собівартість продукції чи послуг і є ключовим елементом фінансового управління, адже їх оптимізація дозволяє підвищити рентабельність бізнесу. Важливо, що до операційних витрат не належать фінансові витрати, наприклад, відсотки за кредитами, а також податки, які обліковуються окремо. Ефективне управління цими витратами є критично важливим для стабільної роботи підприємства, оскільки надмірні операційні витрати можуть знижувати прибутковість навіть за умов високих доходів.

2. Доведено, що класифікація операційних витрат є невід'ємною частиною фінансового управління, яка сприяє точнішому обліку, аналізу та прийняттю ефективних рішень. Вона дозволяє зрозуміти структуру витрат, зосередитися на ключових напрямках їхнього зниження та забезпечити довгострокову стійкість бізнесу.

Одним із важливих засад раціональної організації обліку операційних витрат є правильність формування облікової політики підприємства, яка

визначає теоретичні та методичні аспекти накопичення, групування, узагальнення та відображення інформації про витрати в обліку та вплив її на фінансові результати підприємства.

Відповідно до прийнятої на підприємстві класифікації витрат організовується й їх облік: кожної групи на окремому субрахунку до рахунку 23 «Виробництво». Аналітичний облік витрат у розрізі статей доцільно організовувати залежно від потреби управління витратами. Насамперед на рахунку 23 «Виробництво» ведуть облік прямих виробничих витрат.

3. В цілому облік витрат на виробництво є складним і комплексним процесом, який складається із взаємопов'язаних етапів. Кожен з цих етапів має ряд своїх особливостей і потребує окремих досліджень. Поетапне ведення обліку витрат на виробництво надасть змогу усунути або передбачити вплив негативних внутрішніх та зовнішніх факторів на організацію всього облікового процесу на підприємстві.

4. Основні господарсько-економічні показники XXXXXXXX за досліджуваній період зросли, що свідчить про раціональне використання ресурсів підприємства та ефективне управління ними.

Зокрема зростання фондівіддачі показує, що кількість виробленої продукції на одиницю виробів зростає, тобто ефективність використання засобів праці покращується. Зменшення кредиторської заборгованості свідчить, що базове підприємство ефективно справляється з виплатою кредитів. Ріст показників рентабельності у досліджуваному періоді є позитивною динамікою і свідчить про ефективне функціонування підприємства.

За досліджуваній період на базовому підприємстві спостерігається збільшення коефіцієнту загальної оборотності капіталу, що свідчить про те, що швидкість обороту сукупного капіталу підприємства зростає. Збільшення коефіцієнтів оборотності мобільних засобів та матеріальних оборотних коштів свідчить про те, що все менше коштів іммобілізуються в найменш ліквідну статтю оборотних активів і, відповідно, оборотні активи мають більш ліквідну структуру.

5. Дослідивши організацію управлінського обліку витрат на виробництво XXXXXXXX можна зробити висновок, що на підприємстві відсутня єдина служба, яка займається управлінським обліком, плануванням виробничих показників та аналізом, внаслідок чого втрачається оперативність управлінських даних. У зв'язку із цим, на даному підприємстві доцільно було б запровадити службу управлінського обліку як структурний підрозділ або ввести в штат бухгалтерської служби посади спеціалістів з управлінського обліку, тобто бухгалтерів-аналітиків.

6. Удосконалення підходів до управління витратами від операційної діяльності є невід'ємною складовою підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах ведення бізнесу. Встановлено, що ключовими факторами успішної реалізації цих підходів є інтеграція новітніх методів і технологій, оптимізація бізнес-процесів, а також створення гнучких систем управління витратами.

Обґрунтовано, що впровадження процесно-орієнтованого управління дозволяє ідентифікувати неефективні елементи операційної діяльності та усунути їх з бізнес-процесів. Застосування функціонального аналізу витрат за напрямками сприяє ефективнішому розподілу ресурсів і зменшенню собівартості продукції. Це, у свою чергу, забезпечує рентабельність та фінансову стабільність суб'єкта господарювання.

7. Доведено, що впровадження сучасних цифрових інструментів для аналізу витрат надає нові можливості для точного обліку та прогнозування. Відповідно, автоматизація облікових процесів з допомогою сучасних програмних продуктів знижує ймовірність помилок, підвищує якість управлінських рішень і забезпечує інтеграцію витратного обліку з іншими бізнес-процесами підприємства.

8. Сучасні інформаційні технології є важливим інструментом раціоналізації процесу внутрішнього контролю витрат підприємств. Їх впровадження дозволяє значно підвищити точність, оперативність та прозорість фінансової інформації, що є ключовим фактором у динамічному ринковому

середовищі. При цьому традиційні методи внутрішнього контролю дедалі частіше не відповідають вимогам сучасного бізнесу, оскільки не забезпечують належної гнучкості та швидкості реагування на зміни у структурі витрат.

Доведено, що сучасні інформаційні системи, інтегровані у процес управління витратами, дозволяють мінімізувати ризик технічних помилок, прискорити обробку великих обсягів даних та забезпечити їх аналіз у режимі реального часу. Це сприяє прийняттю оперативних управлінських рішень, що особливо важливо для підприємств, які функціонують у конкурентних умовах. Окрім того, автоматизація збору та обробки даних про витрати знижує витрати часу та ресурсів, підвищуючи ефективність бізнес-процесів.

Обґрунтовано, що використання цифрових технологій сприяє стандартизації процесів обліку і контролю, що зменшує суб'єктивний вплив на управлінські рішення. Прозорість даних і чітка структура процедур контролю при цьому підвищують дисципліну у сфері управління операційними витратами та дозволяють ефективніше розподіляти відповідальність між обліковим персоналом підприємства.

9. Доведено, що ключовим аспектом застосування сучасних інформаційних технологій є інтеграція даних з різних підрозділів підприємства, що забезпечує комплексний підхід до аналізу витрат. Така інтеграція дозволяє оцінювати витрати не лише з точки зору їх характеру, але й у контексті внеску кожного підрозділу у фінансові результати підприємства. Це відкриває нові можливості для прогнозування, планування та оптимізації витрат.

Загалом, впровадження цифрових технологій у процес внутрішнього контролю витрат сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень завдяки доступу до точних даних у реальному часі, зниженню надлишкових витрат і створенню інтегрованої системи управління фінансовими ресурсами. На нашу думку, у сучасних умовах динамічного ринкового середовища це є критично важливим для збереження конкурентоспроможності та стійкого розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверкин Я. Ф. Проблемні аспекти управлінського обліку витрат операційної діяльності. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. №3(93). С. 15-22.
2. Акімова Т., Распопова Ю., Волященко І. Теоретичні засади організації обліку витрат виробничого підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. №52.
3. Алексєєва Ф. В., Васильєва В. Г. Удосконалення обліку витрат на виробництво та формування собівартості продукції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2023. №23(1). С. 5–9.
4. Бірюков Є. І., Гарафонов О. І., Худолей В. Ю. Управління витратами аграрного підприємства в умовах цифрових трансформацій. *Economic synergy*. 2023. №2. С. 48-61.
5. Бурко К. В. Методи обліку витрат в обліковій політиці сільськогосподарських підприємств. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. №2. С. 162-178.
6. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : ПП Рута, 2003. 444 с.
7. Волкова І. А. Фінансовий облік – 2 : навч. посіб. Київ : Центр навчальної учбової літератури, 2009. 224 с.
8. Глушач Ю., Фальченко О. Методичні аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці. *Економіка та суспільство*. 2021. №29.
9. Голов С. Ф. Управлінський облік: Підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2023. 532 с.

10. Головацька С. І., Сашко О. П. Обліково-аналітичний інструментарій контролінгу в управлінні витратами підприємства: монографія. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2021. 359 с.
11. Грещак М. Г., Гордієнко В. М., Коцюба О. С. Управління витратами : навчальний посіб. Київ : КНЕУ, 2008. 264 с.
12. Гуцаленко Л. В. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 371 с.
13. Економіка та управління персоналом : магістерський курс: навчальний посібник / О. М. Шубалий, Н. Т. Рудь, М. І. Дзямучич, О. А. Нужна, А. І. Гордійчук, І. В. Шубала, П. М. Косінський, О. А. Хілуха; за заг. ред. О. М. Шубалого. Луцьк : Надстир'я, 2024. 344 с.
14. Єгоров І. Облік доходів, витрат і податкових різниць - 2020. Дніпро : Баланс-Клуб, 2020. 94 с.
15. Задорожний З.-М. В., Муравський В. В., Семанюк В. З., Омецінська І. Я. Управлінський облік: навч. посіб. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 296 с.
16. Ільченко В. М., Гагаріна Я. Ю. Взаємозв'язок методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції. *Економіка і регіон*. 2016. №4(35). С. 199-203.
17. Іщенко Я. П., Подолянчук О. А., Коваль Н. І. (2020). Фінансовий облік І. підручник. Вінниця : Кушнір Ю. В., 2020. 496 с.
18. Канцедал Н. А. Бухгалтерський облік цифрової епохи: розширення термінологічних кордонів. *Облік і фінанси*. 2023. №1. С. 28-34.
19. Кононова О. Є. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Дніпро : ДВНЗ ПДАБА. Вена.: Premier Publishing s.r.o. Vienna, 2022. 102 с.
20. Кравченко М. В., Блажко А. В., Вільхова Т. В. Вдосконалення обліку витрат на виробництво продукції на аграрному підприємстві. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2023. №30(69). С. 134-139.
21. Кропивницький М. О. Сутність і зміст аналізу операційних витрат та їх значення у функціонуванні підприємства. *Сучасні тенденції розвитку обліку,*

аналізу, контролю, аудиту та оподаткування: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (21 листопада 2024 р.) С. 112-113.

22. Крупка Я. Д. Фінансовий облік: підручник. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 487 с.

23. Крупка Я. Д., Кулинич М. Б., Сафарова А. Т. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності : навч. посіб. для студентів усіх форм навчання спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 500 с.

24. Кудлак В. Я., Мессарош А. В. Сутність та структура витрат підприємства. *Актуальні задачі сучасних технологій* : збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Тернопіль : ТНТУ, 2021. Том 3. С. 189–190.

25. Кужельний М. В., Левицька С. О. Організація обліку : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури. 2023. 352 с.

26. Лега О. В., Мокієнко Т. В., Прийдак Т. Б., Сіренко О. В., Яловега Л. В. Облік витрат та калькулювання собівартості допоміжних виробництв у сільському господарстві. *Інвестиції: практика та досвід*. №10. С. 40-47.

27. Лемішовська О., Лінинська В. Бухгалтерський облік в умовах впровадження інформаційних технологій і систем. *Економіка та суспільство*. 2022. №44.

28. Лень В. С. Управлінський облік. Київ : Знання-Прес, 2003. 287 с.

29. Лепетан І. М. 2023. Організація управлінського обліку за центрами витрат у сільськогосподарських підприємствах. *Агросвіт*. 2023. №23. С. 19-24.

30. Любар О. О., Григораш М. В. Організаційні основи подудови обліку витрат операційної діяльності на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2022. №12.

31. Миронюк О. В. Облік витрат за центрами виникнення і сферами відповідальності – основа контролю за витратами. *Збірник наукових праць Буковинського університету. Серія: Економічні науки*. 2023. №5.

32. Михальська О. Л., Швець В. Г. Управлінський облік та аналіз виробничих витрат: монографія. Київ : Кондор, 2023. 222 с.

33. Назаренко Т. П., Франчук І. Б., Вітер С. А. Методичні аспекти обліку та управління витратами на виробництво продукції. *Економіка та держава*. 2021. №7. С. 83-89.

34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" : Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 12.11.2024 р.)

35. Основи економічної теорії: політекономічний аспект : підручник / Климко Г. Н., Нестеренко В. П., Каніщенко Л. О.; за ред Г. Н. Климка, В. П. Нестеренка. Київ : Вища школа, 1997. 743 с.

36. Охотнік С. І., Свічкач Н. М. Управлінський облік: навчальний курс: від теорії до практики. Дніпро : Акцент ПП, 2023. 512 с

37. Павлова Г. Є., Приходько І. П., Волчанська Л. В. Облік витрат в аграрних і переробних підприємствах. *Економіка та суспільство*. 2021. №27.

38. Панасюк В. М., Ковальчук Є. К., Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Бухгалтерський облік: від знань до компетентностей: навчальний посібник для дистанційного навчання. Тернопіль : [б. в.], 2020. 363 с.

39. Панкратова О. Цифровізація як сучасний тренд розвитку менеджменту. *Економіка та суспільство*. 2021. №33.

40. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю : підруч. Харків : ВД «ІНЖЕК». 2020. 402 с.

41. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 628 с.

42. Редченко К. І., Чік М. Ю. Зведений облік витрат як складова формування результату діяльності підприємства. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2020. №61. С. 68-73.

43. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: конспект лекцій. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 258 с.

44. Садовська І. Б., Бляхарчук М. О. Облікова політика в управлінні підприємством: методика і практика : монографія. Луцьк : Волинська обласна друкарня. 2022. 300 с.

45. Свистун Л. А., Левкова Р. М. Удосконалення системи управління витратами підприємства в умовах нестабільної економіки. *Економіка і регіон*, 2021. №4(65). С. 57–62.

46. Семчук І. В., Мазур В. Г. Шляхи підвищення ефективності управління витратами на підприємстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2022. №22. С. 544–548.

47. Склярчук І., Вовк Н. Управлінський облік бізнес-процесів в умовах діджиталізації. *Економіка та суспільство*. 2024. №59.

48. Скорнякова Ю., Лукіна Д. Окремі питання вдосконалення обліку витрат виробництва та формування собівартості продукції. *Економіка та суспільство*. 2022. №44.

49. Словник термінів бухгалтерського обліку : навч. посіб. / укл. З.-М. В. Задорожний, В. В. Муравський, І. Я. Омецінська. Тернопіль : ВПЦ «Університетська думка», 2021. 120 с.

50. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підруч. Київ : КНЕУ. 2018. 412 с.

51. Спільник І., Палюх М. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2023. №1-2. С. 83-86.

52. Сук Л. К., Сук П. Л. Облік витрат за елементами і статтями. *Облік і фінанси*. 2023. №3. С. 49-54.

53. Хорунжак Н. М., Лукановська І. Р. Облік в умовах цифрової економіки: проблеми і перспективи. *Причорноморські економічні студії*. 2023. №45. С. 175-179.

54. Цимбалюк Л. Г., Скригун Н. П., Антошкіна Л. І. Формування та управління витратами виробництва. Донецьк : Південний Схід, 2009. 240 с.

55. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.1 : монографія. Харків : ВД «Інжек», 2006. 368 с.

56. Чуп К. М. Методи обліку витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу,*

аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції: збірник наукових статей випускників з фаху «Облік і оподаткування». 2021. №11. С. 114 - 121.

57. Шевців Л. Ю. Управлінський облік : навч. посіб. Львів : Растр-7, 2022. 642 с.

58. Шепель І. Сучасні можливості організація обліку витрат виробництва і готової продукції в умовах комплексної автоматизації. *Економіка та суспільство*. 2023. №55.

59. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 74. №1. С. 61-67.

60. Holzer H. P., Norreklit H. Some thoughts on cost accounting developments in the United States. *Management Accounting Research*. 1991. Vol. 2(1). Pp. 3-13.

61. Hopper T., Koga T., Goto J. Cost accounting in small and medium sized Japanese companies: an exploratory study. *Accounting and Business Research*. 1999. Vol. 30(1). Pp. 73-86.

62. Iatridis G. International Financial Reporting Standards and the quality of financial statement information. *International review of financial analysis*. 2010. Vol. 19(3). Pp. 193-204.

63. Lemke K. W., Page M. J. Economic determinants of accounting policy choice: The case of current cost accounting in the UK. *Journal of Accounting and Economics*. 1992. Vol. 15(1). Pp. 87-114.

64. Raudla R., Douglas J. W. Cost Accounting in European Countries. In *Cost Accounting in Government* (pp. 115-132). Routledge.